

BİREYSEL DÜŞÜNCE İLE BİREYSEL EYLEMİN EŞİTSİZLİĞİ VE TOPLUMSAL TEPKİSİZLİK: KURAMSAL BİR YAKLAŞIM

INEQUALITY OF INDIVIDUAL THOUGHT AND INDIVIDUAL ACTION AND SOCIAL REACTION: A THEORETICAL APPROACH

Dr. Mustafa ALPAY
CEO, MAVİGÖLGAZ
siyasetbilimi2012@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0551-5025

Gönderim 1 Mart 2025 – Kabul 27 Mayıs 2025
Received 1 March 2025 – Accepted 27 May 2025

Öz: Bu makale, bireysellik ve toplumsallık kavramları arasındaki karmaşık ilişkiyi kuramsal açıdan ele almakta ve derinlemesine incelemektedir. Kısaca bireysellik, bireyin özgürlüklerini ve kişisel gelişimini vurgularken, toplumsallık ise bireyin toplum içindeki rolünü ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Çalışma, bireyselliğin aşırı vurgulanmasının toplumsal yabancılaşma, duyarsızlık ve sindirilmeye yol açabileceğini ve buna paralel olarak bireyi toplumsal sorumluluk bilincinden yoksun bir bireyselliğin içinde anlamsızlaştırdığını savunmaktadır. Bireysel düşünce ile bireysel eylem arasındaki ilişkinin ele alındığı makalede, bireysel hakların farkındalığı ortaya konulmuş ve bireysellik ve toplumsallık arasında dengeli bir yaklaşım benimsemenin öneminden bahsedilmiştir. Çalışma sonucunda varılan nokta kısaca bireylerin toplumsallık aşamasında hem kendi haklarını korumaları hem de toplumun bir parçası olarak sorumluluk almalarının gerekliliğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Bireysellik, Toplumsal Sorumluluk, Toplumsal Yabancılaşma, Sindirilme, Toplumsal Değişim.

Abstract: This article examines in depth the complex relationship between the concepts of individuality and collectivity. It is emphasized that individuality points out the freedoms and personal development of the individual, while collectivity determines the role and responsibilities of the individual within society. The article argues that over-emphasizing individuality can lead to social alienation, insensitivity and intimidation, while individuality devoid of social responsibility is meaningless. The study examines the relationship between individual thought and action, emphasizing the importance of being aware of individual rights. The main purpose of the article is to highlight the importance of adopting a balanced approach between individuality and collectivity, and to reveal the necessity for individuals to both protect their own rights and take responsibility as part of society.

Keywords: Individuality, Social Responsibility, Social Alienation, Suppression, Social Change.

GİRİŞ

Bireysellik ve toplumsallık, insan yaşamının iki temel boyutunu temsil etmektedir. Bu makalede, bu iki kavram arasındaki dengeyi ve bu dengenin bireysel düşünce ile bireysel eylemin eşitsizliğinin toplumsal sonuçları incelenecektir.

Bireysellik, bireyin öz potansiyelini gerçekleştirmesi, özgün fikirlerini ortaya koyması ve kendi hayatını şekillendirmesi açısından oldukça değerlidir. Ancak, dengeyi korumadığında, toplumsal sorumluluk bilincini zayıflatarak bireyleri sadece

kendi çıkarlarıyla ilgilenmeye yöneltebilir. Toplumsal sorunlara karşı duyarsızlaşan bireyler, yaşadıkları toplumun bir parçası olmaktan ziyade, ondan kopuk bir uydu haline gelebilirler.

Günümüzde bireysellik, özgürlük ve kişisel gelişim gibi kavramların ön plana çıkmasıyla birlikte, toplumların yapısı da önemli ölçüde değişime uğramaktadır. Bireysel hakların ve özgürlüklerin vurgulanması, kuşkusuz ki önemli bir kazanımdır. Ancak, bireyselliğin aşırı vurgulanması, toplumların yapısını zayıflatarak bireyleri yalnızlığa ve pasifliğe itebileceği gerçeği de göz ardı edilmemelidir. “Bireyci kültürlerde bireysel ihtiyaçlara ve başarılarla çok önem verilir. Bu kültürlerde bireyler kendilerini bağımsız ve biricik görürler” (Karaağaç, 2017: 126). Oysa bireysel başarılar kadar toplumsal başarılar da önemlidir. Toplumsal bir sorumluluk bilinciyle hareket eden bireyler, yaşadıkları topluma katkıda bulunarak sivil ve örgütlü yapılara dahil olurlar. Sivil toplum devlet iktidarının sınırlılığı ve meşruluğu ile de ilgilidir. Eğer devlet toplumsal hayatın her alanını kuşatırsa sivil alanın canlılığı, bireysel özerkliğin varlığından söz edilemez (Keskin, 2023: 1255).

Bireylerin haklarını kavrayabilmesi için, düşünce ve eylem arasındaki yapısal eşitsizliğin fark edilmesi gerekmektedir. Hakların korunmasının zorunluluğu dikkate alındığında, bireysel düşüncenin ve eylemin eşit koşullar altında gerçekleşmeyen eşitsizliği açıkça anlaşılmaktadır. Bireysel fikirlerin ortaya çıkışı, toplumsal ilerlemeye katkı sunmada önemli bir işleve sahip olmakla birlikte, bu düşüncelerin kamusal alanda eyleme dönüşmemesi, bireyin üzerindeki psikolojik yükü hafifletmek bir yana, aksine derinleştirebilir. Bu bağlamda, bireylerin gerilimi azaltmak amacıyla sosyal medya gibi teknolojik sanal ortamlara yönelmesi olasıdır. Söz konusu sanal mecralar alternatif bir ifade alanı sunsa da, gerçek hayattaki sosyal ilişkilerin niteliğini olumsuz yönde etkileyebilir. Zira kamusal ortamda bireylerin birbirlerine doğrudan destek olması söz konusuysa, sanal ortamda bu destek etkileşim sayıları (beğeni, takipçi vb.) üzerinden nicelleştirildiğinden, bireylerin reel dünyadaki ilişkilerinin önemini göz ardı etme riski ortaya çıkabilir.

Makalenin temel amacı, bireysellik ile toplumsallık arasındaki dengenin bozulmasına neden olan durumları vurgulamaktır. Devletin yönetim anlayışındaki adaletsizlik, bireylerin çıkarlarına doğrudan zarar vermediği sürece genel adaletsizliğe tepkisiz kalmakta ve bu durum, bireysel duyarlılıkla çelişen toplumsal kayıtsızlığa yol açmaktadır. Toplumsal dayanışmanın zayıflaması, düşünce ve eylem arasındaki tutarsızlığı daha da belirgin hale getirmektedir. “Medeni kayıtsızlık” kavramını benimseyen bireyler, toplumdan gelebilecek risklerden korunmak amacıyla kayıtsızlık davranışı sergilemektedirler. Medeni tepkisizlik, modern toplumun risklerine karşı bireyselliği muhafaza etmenin bir yolu olarak görülmektedir (Goffman, 2018: 94). Bireysel düşünce ile eylem arasındaki uyumsuzluk, bu tepkisizliği derinleştiren temel bir sorundur. Bu bağlamda, bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizlik ve toplumsal tepkisizlik sorununa dikkat çekilmektedir.

Varılması gereken, bireysellik ve toplumsallık arasındaki dengenin yeniden kurulması, toplumun sağlıklı bir şekilde gelişmesidir. Bağlayıcı normların bağlı kalmak ve değerlerin öğretilmesi toplumun devamı ve düzenin sağlanması bakımından çok önemli bir konudur (Aksakal, 2021: 513) Değerler, bireylerin toplumsal sorumluluk bilincini artırmak, toplumsal sorunlara karşı duyarlılıklarını

geliştirmek ve bireysel düşüncelerini eyleme dönüştürmelerini teşvik etmek gerekmektedir.

Bu çalışma, bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliğin toplumsal tepkisizliği nasıl şekillendirdiğini ve bu duruma etki eden kültürel, ekonomik ve psikolojik belirleyicileri ele almaktadır. Özellikle, yoksulluk, borçlanma ve işsizlik gibi ekonomik faktörlerin yanı sıra kültürel faktörlerin toplumsal tepkisizlik üzerindeki etkileri derinlemesine analiz edilecektir. Bununla birlikte, bireylerin öz çıkarları ile toplumsal sorumluluklarını dengeli bir biçimde uzlaştıran bir bakış açısı geliştirmelerinin gerekliliği vurgulanacaktır.

Bu makale, aşırı bireyselliğin toplumsal sonuçlarını değerlendirerek, eylemsizlik olgusunu ve bireysel hakların farkındalığını tartışmaktadır. Özellikle, bireysel ve kolektif düzeyde toplumsal etkileşimlerin nasıl şekillendiğini anlamaya yönelik bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

Yöntemsel olarak çalışma, bireysel düşünce ile bireysel eylem arasındaki eşitsizliğin toplumsal tepkisizliğe etkilerini anlamak amacıyla nitel araştırma yaklaşımını benimsemiştir. Literatür taramasına dayalı kuramsal analiz yöntemiyle bireysellik, toplumsallık, hak bilinci ve toplumsal tepkisizlik kavramları çok boyutlu bir perspektiften ele alınmıştır.

Araştırmanın veri toplama yöntemi, sistematik literatür taramasına dayanmaktadır. Literatür taraması, bireysel düşünce, bireysel eylem, toplumsal tepkisizlik ve hak bilinci kavramlarını anlamak için felsefe, sosyoloji, sosyal psikoloji ve siyaset bilimi alanlarında yayımlanmış akademik makaleler, kitaplar ve diğer güvenilir kaynaklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Tarama sürecinde, özellikle Platon, Aristoteles, Locke, Rousseau, Kant, Sartre, Camus, Durkheim, Weber, Simmel, İbn Haldun, Machiavelli, Mill, Habermas ve Cündioğlu gibi düşünürlerin eserleri incelenmiştir. Ayrıca, modern dönemde bireysellik ve toplumsallık arasındaki ilişkiyi ele alan güncel çalışmalar da taramaya dâhil edilmiştir.

Kaynak seçimi, konunun tarihsel ve güncel bağlamını kapsayacak şekilde çeşitlendirilmiş ve akademik veri tabanları (Google Scholar, JSTOR, Web of Science, YÖK Ulusal Tez Merkezi gibi) ile açık erişimli kaynaklar ile basılı kaynaklar kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Literatür taramasından elde edilen veriler, tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Tematik analiz, nitel araştırmalarda verilerin sistematik bir şekilde kategorize edilmesini ve anlamlandırılmasını sağlar (Braun & Clarke, 2006).

Bu bağlamda, bireysel düşünce-eylem eşitsizliği, toplumsal tepkisizlik, bireysellik-toplumsallık dengesi, hak bilinci ve toplumsal normların etkisi gibi temel temalar belirlenmiştir. Her bir tema, ilgili kuramsal yaklaşımlar ve düşünürlerin perspektifleri ışığında analiz edilerek, birey-toplum ilişkisindeki dinamiklerin nasıl şekillendiği ortaya konmuştur. Analiz sürecinde, düşünürlerin görüşleri karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmiş ve modern toplumsal sorunlarla ilişkilendirilmiştir. Bu yaklaşım, bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliğin hem bireysel korkular hem de toplumsal normlar tarafından nasıl şekillendirildiğini anlamayı amaçlamıştır.

Araştırma, Antik Yunan'dan modern sosyolojik yaklaşımlara kadar geniş bir perspektif sunmaktadır. Ancak saha çalışması veya deneysel veriler içermemekte, kuramsal bir çerçeveye odaklanmaktadır. Etik Hususlara gelince kaynaklara doğru atıf yapılmış, akademik dürüstlük ilkeleri gözetilmiş ve farklı kuramsal perspektifler tarafsız bir şekilde ele alınmıştır. “Kuramsal araştırmalarda kaynakların seçimi, güvenilirliği ve geçerliği, uygulamalı araştırmalarda olduğu kadar önemlidir” (Karasar, 2022: 98).

1. ARAŞTIRMANIN TEMEL PROBLEMATICİ VE BİREY ÜZERİNDE ETKİLERİ

Bireylerin sahip olduğu düşünceleri özgürce ifade etme ve bu düşünceleri eyleme dönüştürme yetenekleri arasındaki gözlenen eşitsizlik, bireylerin potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerini engelleyerek, toplumsal katılımı azaltmakta ve sonuç olarak toplumsal tepkisizliği artırmaktadır. Sosyal bütünleşmeyi sağlayabilecek temel unsurlardan, kültürel çeşitlilik, bireylerin aidiyet duygusu ve toplumsal güven düzeyini sağlayabilmiş yapılara sağlıklı bir toplum diyebiliriz. Bu toplum yapısının oluşturulabilmesi için, bireysel düşünce ile eylemin uyumlaştırılması ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesine yönelik bireylerin kendi çıkarları ve toplumsal sorumluluklarını dengeleyen bir yaklaşım, mevcut eşitsizliklerin ve tepkisizliğin aşılmasında kritik bir rol oynayacaktır.

Problemın ana dayanakları arasında toplumun yapısı, toplumun etki alanında yetiştiği kültürel faktörler, yoksulluk, borçlanma, işsizlik gibi ekonomik sorunlar yer almaktadır. Bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamakla meşgul olmaları, korku, kaygı ve özgüven eksikliği gibi psikolojik faktörler de bu durumu pekiştirmektedir. Otoriter rejimlerin baskısı ve demokratik rejimlerde işlerin mükemmel haklarının yeterli olduğu yönünde siyasal bilinç yanılgısı, bireylerin siyasal süreçlere katılımını azaltarak tepkisizliği artırabilir.

Bireysel özgürlüklerimizi korurken aynı zamanda toplumsal sorumluluklarımızı da unutmamalıyız. Toplumun sorunlarının ortasında bireysel başarılarımızdan söz etmek, kısa bir rüya hükmünden öteye gidemez. Bu nedenle, yaşadığımız toplumun sorunlarına bireysel düşüncelerimizin ortak paydasıyla çözüm üretmek için duyarlılık göstermeliyiz.

Bireycilik, bireyleri sistemin etkisiz kıldığı bir duruma sürüklemekte ve mevcut düzene pasif bir şekilde uyum sağlamasına neden olmaktadır. Bu durum, otoriter rejimlerin yükselişi ve adaletsizliklerin artması gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bireyler, büyük resme ve kolektif mücadelelere ilgi göstermek yerine kişisel çıkarlarına odaklanmaktadır. Bu durum, toplumsal sorunlara karşı duyarlılığı azaltmakta ve kolektif eylemleri engellemektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının etkili kurumların (devlet, sermaye, toplumu dizayn enstitüleri vb.) maddi desteğine bağımlı kalması, bu kuruluşların tavır ve eylemlerinde destek aldıkları yerlerin etkisini beklemesine ve pasifize olmasına neden olmaktadır. Modern dünyada “asabiye” gibi bağların karşılığını bulamaması, bireyciliğin dozajını artırmaktadır. Bireysel düşüncenin eyleme dönüşmemesi, insanların birbirleriyle olan bağlarını zayıflatmakta ve toplumsal dokuyu

gevşetmektedir. Bu durum, toplumsal dayanışmanın azalmasına ve toplumsal sorunların çözümünde güçlük yaşanmasına yol açmaktadır.

1.1 Bireysellik ve Toplumsallık

Bireysellik, bireyin potansiyelini gerçekleştirmesi, özgün fikirlerini ortaya koyması ve hayatını bağımsız olarak şekillendirebilmesi anlamına gelir. Bu kavram, kişinin kendi inançlarına, değerlerine ve hedeflerine dayalı olarak karar verme özgürlüğünü ve yaşam yolunu belirleme yetisini ifade eder. Bireysellik, aynı zamanda kişinin kimliğini ve özgünlüğünü koruyarak toplumda var olma biçimidir. Bireysel haklar, özgürlükler ve kişisel gelişim, bireyselliğin temel bileşenleridir. Bu bağlamda bireysellik, “bireyin kendine özgü özellikleri gerçekleştirmesi ve diğerlerinden farklı kimse olarak yaşamını sürdürmesi” (Cüceloğlu, 1998: 243) düşüncelerini ve yeteneklerini ifade etme ve geliştirme hakkını vurgular.

Bireysellik ve toplumsallık, toplumun çıkarlarını ve toplumsal gücü önemser. Bireysellik ve toplumsallığın dengeli bir şekilde var olması hem bireyin hem de toplumun gücünü artırır. Bireyler, kendi potansiyellerini gerçekleştirirken topluma da katkıda bulunurlar. Bu, toplumsal gelişimi ve refahı artırır. Bireyler, toplumsal yapılar içinde haklarını ve özgürlüklerini korurken, toplumsal sorumluluklarını yerine getirerek dayanışma gösterirler. Bu, bireylerin yalnızca kendileri için değil, aynı zamanda toplum için de değer yaratmalarını sağlar. Bireysel ve toplumsal başarıların bir arada var olması hem bireylerin hem de toplumun gelişimini ve refahını destekler. Dengeyi sağlamak, sürdürülebilir bir toplumsal yapı için hayati önem taşır.

Toplumsal bilinç açısından sağlanan denge, bireyin hak ve özgürlüklerini korurken toplumun çıkarları ve toplumsal gücü açısından büyük önem taşır. Bireyin kişisel gelişimini ve özgürlüğünü destekler, toplumsal bütünlüğü ve ortak refahına katkıda bulunur. Bireysellik, potansiyeli gerçekleştirebildiği zaman özgün fikirler geliştirebilir. Bu, yenilikçi düşüncelerin ve yaratıcı çözümlerin ortaya çıkmasını teşvik eder. Bireysel haklar ve özgürlükler, demokratik toplumların temel taşlarıdır. “Bireyler, birbirlerine mesafe koyarak kendileri ve diğerleri arasında ayrım yaparak kendi bireysellikleri üzerinden toplumsallaşmayı hedefler” (Karaca, 2019: 12). Bireylerin kendi yaşamlarını şekillendirme ve kararlarını verme özgürlüğü, toplumsallık ve hakların korunması açısından kritiktir.

Öte yandan toplumsallık ise, başkalarıyla birlikte olmayı yalnız olmaya tercih etme eğilimini ifade eder. Bireylerin bir toplumun parçası olarak birbirleriyle olan ilişkilerini ve etkileşimlerini ifade eden bir kavramdır. “Bir toplumsal yapıdaki değişimin ilk göstergeleri, o toplumda değerlere bağlılık düzeyinde ortaya çıkmaktadır” (Yazıcı, 2013: 1491) Toplumsallık, bireylerin sosyal bağlar kurarak ortak değerler, normlar ve hedefler etrafında birleşmesini sağlar. Bu kavram, insan yaşamının sosyal yönlerini vurgular ve bireylerin toplumsal yapılarda nasıl etkileşimde bulunduğunu açıklar. Aynı zamanda bireylerin toplumsal sorumluluklarını ve katılımlarını içerir. Bu, bireylerin sadece kendi çıkarlarına odaklanmadan, yaşadıkları toplumun refahına ve gelişimine katkıda bulunmasını gerektirir. Toplumsal kurumlar, sivil toplum örgütleri ve topluluklar, toplumsallığın örnekleri arasında yer alır.

Toplumsallık, bireylerin başkalarıyla bir arada olma, grup içinde yaşama ve sosyal etkileşimlerde bulunma eğilimlerini ifade eder. Bu doğal eğilim, insanların yalnız kalmaktansa topluluk içinde var olmayı tercih etmeleriyle açıkça ortaya çıkar. Bu, bireylerin toplumsal refah ve adalete katkıda bulunmasını sağlar. Toplumun ortak değerler ve hedefler etrafında birleşmesi, sosyal uyumu ve dayanışmayı artırır. Bu, toplumsal sorunların çözümünde etkili bir işbirliği ortamı yaratmaktadır.

1.2 Birey-Toplum İlişkisinde Normların ve Değerlerin Rolü

Toplumsal normlar ve değerler, bir toplumun ortak inanç, düşünce ve davranış kalıplarını oluşturan, kabul gören davranış biçimlerini belirleyen, yazılı veya yazısız temel yapı taşlarıdır. “Değerler, hayatımızın gayeleri, hatta başkasının da hayatının gayesi olmasını istediğimiz şeyler (Güngör, 2010: 84). Toplumsal normlar, bireylere neyin doğru, neyin yanlış olduğunu öğreterek, toplumsal uyumu sağlar. Örneğin, saygı göstermek, dürüst olmak, yardımlaşmak gibi normlar, hemen hemen tüm toplumlarda ortak değerlerdir. Bu normlar ve değerler, bireyin doğduğu andan itibaren içselleştirilerek, onun kimliğini, davranışlarını ve toplum içindeki yerini şekillendirir. Bu normlara uyum sağlayan bireyler, toplum tarafından kabul görür ve sosyal ilişkileri güçlenir. Ancak normlara uymayan bireyler ise, dışlanma veya yaptırımlarla karşılaşabilirler.

Toplumsal değerler ise, bir toplumun üyeleri tarafından önemli ve değerli kabul edilen soyut kavramlardır. Bu değerler, toplumsal normların temelini oluşturur ve bireylerin nasıl davranması gerektiğini belirler. Özgürlük, eşitlik, adalet ve dayanışma gibi en temel haklar, bir toplumun yapı taşlarını oluşturur ve bireylerin tutumlarını şekillendirir. Çıkarlar, eylemin motorudur ve ilerlemeyi sağlar. Ancak, fikirler insanların ulaşmak istediği hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için kullanacakları yöntemleri belirler (Swidler, 1986). Hak ve özgürlüğü açıklayan bir görüşe göre özgürlük haktır; lakin haklarda özgürlük yolu ile gerçekleşir (Mumcu & Küzeci, s. 14; Kaboğlu, s. 15; Ögütçü, s. 559’dan aktaran İnaç & Yazıcı 2018). Özgürlüğün temel bir değer olarak benimsendiği toplumlarda, bireyler genellikle daha geniş kişisel haklara ve özgürlüklere sahip olma eğilimindedir. Bu doğrultuda, toplumsal değerler bireylerin düşünsel yapılarını ve yaşam pratiklerini doğrudan şekillendiren belirleyici unsurlar haline gelmektedir.

Tam bu noktada bireyin toplumsal normlar içindeki değeri ve bunun toplum üzerindeki etkilerinin önemi de ortaya çıkmaktadır. Toplumsal normlar ve değerler, bireyin toplum içindeki konumunu ve psikososyal dünyasını şekillendiren temel unsurlardır. Bu normatif yapılar, bireysel davranışları düzenlemenin yanı sıra kimlik algısını, özsaygıyı ve toplumsal uyumu derinden etkilemektedir. Ancak, bu normlara uymayan veya farklı değerlere sahip olan bireyler, toplumdan dışlanma veya ayrımcılığa maruz kalabilir. Oysa “Her toplum kendi içinde veya dışında olan farklı kültür ve anlayışlardan yararlanmanın kapılarını açık tutmak zorundadır” (Türkkahraman ve Tutar, 2009: 11).

Modernitenin getirdiği yapısal dönüşümler ise bu normların evrimine neden olarak birey-toplum ilişkisinde yeni dinamikler ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal normlar ve değerler, bireyin toplumdaki yerini tayin eden merkezi faktörlerdir; normlara uyum ve toplumsal değerlerin içselleştirilmesi, toplumsal kabul ve sosyal

statü kazanımını beraberinde getirirken, norm dışı davranışlar veya farklı değerlere sahip olmak dışlanma ve ayrımcılık riskini taşımaktadır

Normlar aynı zamanda bireyin grup içindeki rolleri ve beklentilerini tanımlayarak toplumsal aidiyet ve statüyü düzenleyen bir çerçeve sunar. Ancak küreselleşme, teknolojik ilerlemeler ve sosyokültürel değişimlerle karakterize olan modern dünyada, toplumsal norm ve değerlerde önemli dönüşümler yaşanmakta, bireylerin kimliklerini yeniden tanımlamaları ve bu değişimlere adaptasyonları gerekmektedir. Bu süreçte sıklıkla gözlemlenen düşünce-eylem tutarsızlığı, toplumsal normlara uyum ile bireysel çıkarlar arasındaki gerilimden kaynaklanabilmekte ve toplumun bu duruma yönelik tepkisizliği, norm ihlallerinin normalleşmesine ve toplumsal uyumun zedelenmesine yol açabilmektedir. Toplumda birtakım değerler olmaksızın normlar oluşmaz. Değerler çeşitli toplumsal normların ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Toplumsal norm, toplumsal değerlerden ortaya çıkan beklentiler veya davranış kurallarıdır (Özcan, 2022: 28). Normlar bireylerin yalnızca davranışlarını değil, aynı zamanda psikolojik süreçlerini ve sosyal ilişkilerini de etkilemektedir. Psikolojik düzeyde normlar, bireyin kendini algılama biçimini ve özsaygısını şekillendirirken, sosyal düzeyde ilişkileri ve aidiyet duygusunu düzenlemektedir.

Toplumsal normlar, bireylerin topluma uyum sağlamasında ve toplumsal düzenin korunmasında önemli bir işlev görür. Ancak, bireylerin kişisel değerleri ile normlar arasında çatışmalar da yaşanabilir. Örneğin, bireysel özgürlük değerine önem veren bir kişi, normların kısıtlayıcı olduğunu düşünebilir. Bu tür durumlar, bireylerin içsel bir mücadelede karar verme sürecinde zorlanmasına neden olabilir. O halde toplumsal normlar, bireylerin davranışlarını, düşüncelerini ve duygularını şekillendiren bir sosyal güçtür. Hem bireyin psikolojik sağlığı hem de sosyal ilişkileri üzerinde derin etkileri vardır. Ancak, bireysel değerler ile toplumsal normlar arasındaki çatışmalar, bireylerin içsel bir mücadele ve kimlik karmaşası yaşamalarına neden olabilir. Bu nedenle, bireyler hem topluma uyum sağlamak hem de kendi değerlerine bağlı kalmak arasında bir denge kurmaya çalışırlar.

Sonuç olarak, toplumsal normlar bireyin toplumdaki konumunu belirlemenin ötesinde, modern dünyadaki değişimlerle sürekli bir etkileşim içinde birey-toplum ilişkisini yeniden yapılandırmakta, psikolojik ve sosyal süreçleri derinden etkileyerek anlaşılması gereken karmaşık bir olguyu teşkil etmektedir.

1.3 Bireyselliğin Israrı ve Toplumsal Etkiler

Bireyin kendi kararlarını bağımsız olarak verebilme yeteneği ve özgün düşünceler geliştirme kapasitesi bireyselliğin çerçevesini tarif eder. Bu kavram, bireyin kendi iç dünyasına odaklanmasını ve kendi değerlerini, inançlarını, hedeflerini belirleyerek, dış etkenlerden bağımsız bir şekilde hareket edebilmesini ve kendi kişiliğini oluşturmaktır. Kişinin kendi kimliğini oluşturma sürecinde bireyin kendine özgü bir yaşam tarzı benimsemesini sağlar. Bu süreçte, bireyler kendi iç dünyalarına odaklanarak, kişisel gelişimlerini ve özgürlüklerini ön planda tutarlar. Buda, toplumsal bağların zayıflamasına ve bireylerin toplumsal sorumluluklarını ihmal etmelerine yol açabilir. Sağlıksız bireyselleşme çabalarının kişiyi bencillığe düşürme, bireysel özgürlükleri geliştirmek adına toplumsal uyum ve bireyler arası

ilişkilerle birlikte birey toplum ilişkilerindeki dengeleri de bozma tehlikesi göz ardı edilmemelidir (Cezayirli, 2004: 51). Bu nedenle, bireysellik ve toplumsallık arasında dengeli bir yaklaşım benimsemek hem bireysel hem de toplumsal gelişim için önemlidir.

Aşırı bireyselleşme, bireylerin kendi ihtiyaç ve arzularını toplumsal bağların önüne koyarak, toplum içindeki dayanışma ve işbirliği duygusunu zayıflatır. Bu durum, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde mesafeli ve ilgisiz hale gelmelerine yol açar. Toplumsal bağların zayıflaması, bireylerin ortak değerler ve hedefler etrafında birleşmelerini zorlaştırır ve toplumsal uyumu olumsuz etkiler. Ayrıca, aşırı bireyselleşme, bireylerin toplumsal sorunlara karşı duyarsızlaşmasına ve tepkisiz hale gelmesine neden olabilir. Bu tepkisizlik, toplumsal değişim ve ilerleme için gerekli olan kolektif eylemleri engeller, toplumun genel refahını ve sağlıklı gelişimini tehdit eder.

Toplumsallık ise, bireylerin toplumun bir parçası olarak hareket etmelerini ve toplumsal normlara, değerlere ve kurallara uyum sağlamalarını gerektirir. İnsanlar, çevrelerindeki olaylara ve diğer bireylere karşı ilgisiz hale gelerek, toplumsal sorumluluk duygusunun zayıflamasına yol açar. Bu durum aşırı bireyselleşmenin sonucu olarak Toplumsal yabancılaşmaya zemin hazırlar. “Yabancılaşma, insanı, kendi etkinliğinin ürünlerine, üretken etkinliğinin kendisine, içinde yaşadığı doğaya, kendine, kendi özsel doğasına, insanlığına, öteki insanlara yabancılaştıran eylemdir” (Marx, 1844: 12). Toplumsal yabancılaşma, bireylerin toplumsal bağlarını zayıflatarak kendilerini yalnız ve güçsüz hissetmelerine neden olurken, toplumun genel refahını ve dayanışmasını da tehlikeye atar. Bu durum, bireylerin kendilerini toplumdan izole hissetmelerine ve sosyal ilişkilerde kopukluk yaşamalarına neden olur.

1.4 Bireysel Düşünce Eylem ve Toplumsal Tepkisizlik: Eylemsizlik ve Hak Bilinci

Bireysel düşünce, kişinin kendi zihninde geliştirdiği fikirler ve inançları içerirken, bireysel eylem, bu düşüncelerin somut davranışlara dönüşmesini ifade eder. Düşünceler bireyin iç dünyasında şekillenirken, eylemler dış çevre ile etkileşim içinde gerçekleşir. Bireyin düşüncelerini oluşturma süreci, kimlik ve dünya görüşü geliştirmede kritik bir rol oynar (Smith, 2019). Ancak, Özgür irade ve toplumsal normlar gereği, düşüncelerin eyleme dönüşmesi, düşünce sahibinin değerlerini hayata geçirmesini gerektirir.

Eylemler, yalnızca bireyin niyetlerini değil, içsel dünyası ile toplumsal yapılar arasındaki ilişkiyi anlamak açısından önemli bir çerçeve sunar. Bu süreç, bireyin kendi değerlerini ve inançlarını şekillendirmesine olanak tanır ve bireyin toplumsal bağlamda nasıl bir yer edineceğini belirler. Örneğin, bireyin özgürce düşünmesi, yenilikçi fikirlerin ortaya çıkmasına ve toplumsal ilerlemeye katkıda bulunabilir. Ancak, bu düşüncelerin eyleme dönüşmesi, bireyin bu değerleri somut bir şekilde hayata geçirmesiyle mümkündür ki bu da bireyin özgür iradesine ve toplumsal normlara bağlıdır.

Toplumsal tepkisizlik, bireylerin toplumsal sorunlara karşı duyarsızlaşması ve pasif bir tutum benimsemesi olarak tanımlanabilir. Bireyler, kendi iç dünyalarında çeşitli fikirler ve inançlar geliştirebilirler, ancak bu düşünceler eyleme geçmediğinde, toplumsal refah ve dayanışma zayıflar. Tepkisizlik durumu, toplumsal değişim ile ilerleme için gerekli olan kolektif hareketlerin kısırlaşmasını sağlar. Bu tepkisizlik, toplumun genel olarak daha durağan ve değişime kapalı hale gelmesine neden olur (Yılmaz, 2022). Bu bağlamda, toplumsal tepkisizliğin yükselmesi demek, tepkiye maruz kalmak istemeyen iktidarların amacına hizmet eder.

Bireysel düşünce ile eylemin eşit olmadığı anlaşıldığında haklarımızın farkına varma süreci başlar. Bireyler, kendi hakları ve özgürlükleri hakkında düşünceler geliştirebilirler, ancak bu düşünceler eyleme dönüşmediğinde, haklarının tam anlamıyla farkına varamazlar (Yılmaz, 2022). Bu süreçte, bireysel düşüncelerin eyleme dönüşmesi, bireylerin haklarını savunma ve bu hakları hayata geçirme sürecini başlatır. Özellikle sosyal psikoloji literatüründe, bireysel niyetler ile sosyal bağlam arasındaki ilişkinin, davranışları şekillendirmede belirleyici olduğu vurgulanır (Brown, 2020). Bu nedenle, bireysel düşünce ile eylemin eşit olmadığını anlamak, hak bilincinin gelişmesi ve toplumsal değişimin tetiklenmesi için temel bir adımdır. Örneğin, bireylerin hakları hakkında düşünmeleri, ancak bu düşünceleri eyleme dönüştürmemeleri, toplumsal değişimi engelleyebilir ve statükonun korunmasına yol açabilir.

Hak bilincinin toplumsal değişim üzerindeki etki beklentisine baktığımızda ise, bireylerin kendi haklarını ve bu hakların korunması gerektiğini anlamalarıyla birlikte toplumsal değişim üzerinde önemli etkiler yaratır (Demir, 2023). Bireyler, haklarının farkına vardıklarında, toplumsal adalet ve eşitlik için daha aktif bir rol üstlenirler. Bu bilinç, bireylerin toplumsal sorunlara duyarlılığını artırırken, kolektif eylemlerle değişim yaratma potansiyelini güçlendirir. Bu bağlamda, hak bilincinin gelişimi, bireylerin pasif tutumdan aktif katılıma geçmesini teşvik ederek, toplumsal dayanışmayı ve eşitliği güçlendirebilir. Bireysel düşünce ile eylem arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin toplumsal tepkisizlik üzerindeki etkilerini bir tablo ile daha somut özetlediğimizde eylemsizliğin toplumsal düzene ve adalet kavramına katkı değil zarar vereceğini anlamaya yardımcı olacaktır.

Tablo 1: Hak Bilinci Bağlamında Bireysel Düşünce, Eylem ve Toplumsal Tepkisizlik Arasındaki İlişkiler

Faktör	Tanım	Etki
Bireysel Düşünce	Bireyin iç dünyasında şekillenen fikirler ve inançlar	Toplumsal değişim için potansiyel oluşturur
Eylem	Düşüncelerin somut davranışlara dönüşmesi	Toplumsal tepkisizliği panzehir etki sağlar.
Tepkisizlik	Bireylerin duyarsızlaşması	Toplumsal değişimi engeller
Hak Bilinci	Bireylerin haklarının farkına varması ve savunma kapasitesi	Toplumsal adalet ve eşitliği güçlendirir

1.5 Hakların Farkındalığı ile Hak Bilinci Dengesi

Bireysellik, toplumsal yapılar üzerinde çeşitli etkiler yaratır. Bireylerin özgün düşünceleri ve eylemleri, toplumsal değişim ve yeniliklerin kaynağı olabilir. Ancak, aşırı bireysellik, toplumsal bağların zayıflamasına ve sosyal uyumun bozulmasına yol açabilir. Bireyselliğin aşırı vurgulanmasının sonuçları

- Toplumsal Yabancılaşma
- Toplumsal Sorumluluk Duygusunun Zayıflaması
- Sindirilme

Toplumsal Yabancılaşma, aşırı bireyselleşme, insanların birbirleriyle olan bağlarını zayıflatarak toplumsal yabancılaşmaya neden olabilir. Yabancılaşma hem kendine dönük bir kimlik yitimi hem de zamana, mekâna, değerlere ve toplumsal rollere göre sosyolojik bir çözülmüdür (Aşkaroğlu, 2017: 72). Bu durum, bireylerin kendilerini toplumdan izole hissetmelerine ve sosyal ilişkilerin zayıflamasına yol açar. Toplumsal yabancılaşma, insanların ortak değerler ve hedefler etrafında birleşmelerini zorlaştırır ve toplumsal uyumu olumsuz etkiler.

Toplumsal sorumluluk duygusunun zayıflaması ise, bireylerin kendi sorunlarına odaklanarak toplumsal sorumluluklarını ihmal etmeleri. Bireyler kendi sorunlarıyla o kadar meşgul hale gelirler ki, toplumun genel sorunlarına karşı duyarsızlaşabilirler. Bu durum, toplumsal sorumluluk duygusunun zayıflamasına ve bireylerin topluma katkıda bulunma isteğinin azalmasına neden olabilir. Toplumsal sorunlara karşı duyarsızlık, sosyal adaletin ve dayanışmanın zayıflamasına yol açar.

Son olarak sindirilme: bireyselliğin olumsuz sonuçlarından biri de bireylerin sistem tarafından sindirilmesi ve özgün düşüncelerini ifade edememesidir. Toplumsal normlar ve beklentiler tarafından baskı altına alınan bireyler, yaratıcılıklarını ve özgün düşüncelerini ifade edemez hale gelebilirler. Bu sindirilme durumu, bireylerin kendilerini gerçekleştirme potansiyellerini sınırlayarak, toplumsal ilerlemeyi de olumsuz etkiler. Bireylerin sistem tarafından nasıl sindirildiği ve özgün düşüncelerini ifade edememeleri, toplumun tepkisiz ve sindirilmiş hale gelmesine neden olabilir. Bireylerin kendilerini ifade edememesi, toplumsal olaylara karşı duyarsızlaşmalarına ve tepkisiz hale gelmelerine yol açar. Bu nedenle, bireyselliğin bu süreçteki rolünü ve bireysel eylemlerin toplumsal değişim üzerindeki etkisini ele almak gerekmektedir.

Haklar, bireylerin yaşamlarını özgürce şekillendirme, karar alma ve hareket etme özgürlüğünü ifade eden kısaca insanın doğuştan haklarıdır. Bu haklar tarih boyunca insanlığın mücadeleleri ve değişimleriyle birlikte gelişmiştir. Bu gelişim, hakların kuşaklar şeklinde sınıflandırılmasına yol açmıştır. Bu haklar, demokratik toplumların temel taşlarından biridir ve bireylerin kendilerini ifade etmelerine, potansiyellerini gerçekleştirmelerine ve özgün kimliklerini korumalarına imkân tanır. Her bir kuşak, belirli bir dönemde ortaya çıkan ve insan onurunu korumayı amaçlayan hakları temsil eder.

Kişisel ve Siyasal Haklar: Birinci kuşak haklardır, “bireyin devletin tahakkümcü anlayışına karşı korunmasını amaçlar. Bu haklar, kişi özgürlükleri ve siyasal hakları

içerir. Temel olarak yaşama hakkı, saygı, kölelik, ayrımcılık ve siyasi baskıların önlenmesini kapsar (Ağaoğulları, 1989: 195), düşünsel birikimlerin sonucunda bu haklar XVII. ve XVIII. yüzyıllarda dillendirilmeye başlanmıştır. Ancak, tarih boyunca bu haklar her zaman eşit bir şekilde uygulanmamış ve bazı gruplar bu haklardan mahrum bırakılmıştır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar: İkinci kuşak haklar kapsamında sanayi devrimi ile birlikte, insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyal-ekonomik koşulların iyileştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Sosyal devlet anlayışının yıpranması ikinci kuşak haklar olan ekonomik ve sosyal haklarda bir gerilemeye neden olmaktadır (Turhan, 2013: 360). Bu haklar, eğitim, sağlık, barınma, çalışma ve sosyal güvenlik gibi alanlarda güvenceler sağlar. Ancak, bu haklara erişim de yoksulluk, işsizlik ve sosyal dışlanma gibi eşitsizlikler üzerinden kullanımı engellenebilmektedir.

Kolektif Haklar: Üçüncü kuşak haklar grubunda değerlendirilen bu haklar, insanlığın ortak sorunlarına yönelik dayanışma ve işbirliği gerektiren haklardır. Çevre hakkı, barış hakkı ve gelişme hakkı gibi üçüncü kuşak hakların uluslararası insan hakları alanında birinci ve ikinci kuşak hakların sahip olduğu konuma kavuştuğu görülmektedir (Sınakçı, 2016: 141). Bu haklar, sadece bireylerin değil, tüm insanlığın ve gelecek nesillerin refahını korumayı amaçlar. Ancak, bu hakların gerçekleştirilmesi için farkına varmak ve otoriteleri (devletler, uluslararası kuruluşlar) harekete zorlamak için sivil toplumun işbirliğini gerektirir.

Bilgi Toplumu Hakları: Dördüncü kuşak haklar grubunda bilgiye erişim, ifade özgürlüğü ve teknolojinin etik kullanımı gibi yeni haklar ortaya çıkmıştır. Özgür insan, özgürce düşünebilen ve kanaatlerini özgürce ifade edebilen insandır. Bunun ön koşulu da doğru, çarpıtılmamış bilgiye erişim hakkıdır (Tonta, & Çelik, 1996: 1). Bu hakların siber zorbalık, dezenformasyon ve mahremiyetin ihlali gibi sorunlar yaratmaması haksızlığa tepkiyle aşılabılır bireylerin bilgiye erişimini, düşüncelerini özgürce ifade etmesini ve teknolojinin kötüye kullanımından korunmasını sağlamak için kamu otoritelerine karşı hak savunması ihmal edilmemelidir bu ise siber sivil toplum işbirliğiyle aşılabılır.

Hak bilinci, bireylerin aktif vatandaşlar olarak topluma katılmalarını ve haksızlığa tepkiyi teşvik eder. Bireysel hakların farkındalığı, toplumsal sorumluluk bilinciyle bireylerin haksızlıklara karşı tepki göstermesi ile yakından ilişkilidir. Tarih boyunca insanlar, köleliğe, ayrımcılığa, yoksulluğa ve adaletsizliğe karşı mücadele etmişlerdir. Bu mücadeleler, insan haklarının genişlemesine ve güçlenmesine katkıda bulunmuş, bireylerin kendi haklarını savunmalarını ve başkalarının haklarını korumalarını sağlamıştır. Toplumsal tepki göstermek, toplumda adaletin ve eşitliğin sağlanmasına katkıda bulunur.

Bununla birlikte, bireysel haklar ile toplumsal haklar arasındaki ilişki, bireyin özgürlükleri ile toplumun genel refahı arasında bir denge gerektirir. Toplumsal haklar, bireyleri ortak değerler ve hedefler doğrultusunda hareket etmeye teşvik ederek toplumsal uyumu ve dayanışmayı güçlendirir. Bireyler, kendi ihtiyaç ve arzularına odaklandıklarında toplumsal sorumluluklarını ihmal edebilir bu durum, bireyselliğin aşırı vurgulanması halinde toplumsal bağların zayıflamasına ve işbirliği yapma kapasitesinin azalmasına yol açabilir. Oysa toplumsal dayanışma, bireylerin

bir araya gelerek daha büyük değişimler yaratmasını sağlar ve bu eylemlerin etkili olabilmesi için toplumsal bir bilinçle desteklenmesi gerekir.

Sonuç olarak, hak bilinci, bireylerin aktif vatandaşlar olarak topluma katılmalarını ve daha adil bir dünya için mücadele etmelerini sağlar. Bireysel haklar ve toplumsal sorumluluk arasındaki denge, bireylerin özgün düşüncelerini ifade etmelerine ve potansiyellerini gerçekleştirmelerine olanak tanırken, toplumsal uyumu ve dayanışmayı da teşvik eder.

Günümüz toplumlarında adil ve sürdürülebilir bir yapının temelini, bireysel haklarla toplumsal sorumluluklar arasındaki denge oluşturmaktadır. Bireysel özgürlükler, bireylerin kendilerini ifade etmelerine ve toplumsal ilerlemeye özgün katkılar sunmalarına olanak tanırken, sınırsız özgürlük anlayışının dezenformasyon ve ayrımcılık gibi sorunlara yol açmaması için toplumsal sorumluluk ilkeleriyle dengelenmesi gerekmektedir.

Toplumsal sorumluluklar, bireylerin birbirlerinin haklarına saygı göstermesini ve kamusal faydayı gözetmesini zorunlu kılar. Öne çıkan pratik örnekler, vergi ödeme yükümlülüğü, gönüllü faaliyetlerde bulunma ve kamu sağlığını korumaya yönelik yasal düzenlemelere uyum sayılabilir. Sivil toplumun diğer toplum düzenlerinden farkı hak ile haksızlığın ayrıldığı düzen olması yani adaleti temel alan düzen olmasıdır (Kuçuradi, 1998: 28). Bireyler arasındaki dayanışma, toplumsal adaletin tesis edilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. O halde toplumsallaşma içinde belli bir bireyselleşme vardır, bu da hak kavramını ortaya çıkarmaktadır (Güler, 2011: 52). Dolayısıyla, bireysel özgürlüklerin korunması ve toplumsal sorumlulukların etkin bir şekilde yerine getirilmesi, sürdürülebilir bir toplumsal uyumu ve gelişimi desteklemektedir. Araştırmalar, bireylerin hak bilincinin güçlendirilmesinin ve bireyselleşmenin gelişmesi, özgürlük gibi kavramlar kentsel hakların manifestosunu oluşturmaktadır (Lefebvre, 1996: 173).

Dengelemede, bireylerin özgün düşüncelerini ve yaratıcılıklarını ifade etmelerini sağlarken, toplumsal dayanışmayı ve işbirliğini de teşvik eder. Toplumsal sorumluluk, bireylerin toplumun bir parçası olarak hareket etmelerini ve toplumsal normlara, değerlere ve kurallara uyum sağlamalarını gerektirir. Bu yaklaşım hem bireylerin hem de toplumun sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde gelişimini destekler.

2. BİREYSELLİK VE TOPLUMSALLIK ÜZERİNE GENEL DEĞERLENDİRME: TARİHSEL BİR BAKIŞ

Bireysellik ve toplumsallık, insan yaşamının ayrılmaz parçalarıdır. Bireysellik ve toplumsallık arasında denge kurmak, sağlıklı bir toplumun oluşması için, Bireysel özgürlüklerimizi korurken, toplumsal sorumluluklarımızı da unutmamalıyız. Bireysellik de ise insanlarla olan ilişki yok sayılarak birey atomize olur (Tülüce, 2022: 305). Bu durum bireyleri yalnızlığa ve yabancılaşmaya itebilir. Öte yandan, toplumsal sorumluluğun bireysel özgürlükleri kısıtlayacak şekilde dayatılması, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmesini engelleyebilir. Bu nedenle, bireysel haklarımızın yanı sıra toplumsal sorumluluklarımızı da göz önünde bulundurarak, hassas bir denge kurulması, yaşanabilir bir toplumun gelişimi için hayati önem taşır.

Birey ve toplum birbirini dışlayan değil, birbirini tamamlayan kavramlardır. Ancak egemenlerin birey üzerindeki baskısının ne kadar güçlü olduğunu da dikkate almak gerekir. Bireysel düşünceye yapılan saldırıya Sokrates'in yargılanması bağlamında baktığımızda. Sokrates, mahkeme tarafından kendisine verilen idam cezasına çok fazla direnmeden adeta kaderine razıymış gibi görünmektedir (Kutluay, 2020: 4656). Sokrates gibi bir deha bile bu baskıya karşı koyamamıştır. Bireysel düşünce ile eylem arasındaki uyumsuzluk, toplumsal ilerlemeyi sekteye uğratan önemli bir engeldir. Aşırı bireyselleşme toplumsal dokuyu zayıflatırken, toplumsal sorumluluk bilinci bireylerin daha anlamlı ve tatmin edici bir yaşam sürmelerine imkan tanır. Gelecek perspektifi olarak, dengeyi sağlamaya yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirilebilir. Dengeli bir toplum anlayışı hem bireylerin hem de toplumun sağlıklı bir şekilde gelişmesine katkıda bulunabilir. Bu nedenle, bireysel haklarımızın yanı sıra toplumsal sorumluluklarımızı da dikkate alarak daha adil ve sürdürülebilir bir dünya için çaba göstermeliyiz.

2.1 Antik Yunan Felsefesinde Birey-Toplum İlişkisi ile Aydınlanma Dönemi

Antik Yunan felsefesi, birey ve toplum arasındaki karmaşık ilişkiyi derinlemesine inceleyerek, günümüzdeki tartışmalara ışık tutmaktadır. Platon ve Aristoteles gibi düşünürler, ideal devlet, adalet ve insan doğası gibi kavramlar üzerinden bu ilişkiyi farklı açılardan ele almışlardır. Bu bağlamda, bireysel düşünce ile bireysel eylemin eşitsizliği ve toplumsal tepkisizlik sorunu, Antik Yunan felsefesinin temel meselelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Platon (M.Ö. 427-347), ideal devlet modelinde bireylerin toplum içindeki yerini yeteneklerine dayalı bir hiyerarşi üzerinden tanımlar ve toplumu üç sınıfa ayırır, çalışanlar, bekçiler ve yöneticiler (Devlet -Kitap 2 369b-374e). Bireylerin ideal potansiyellerini gerçekleştirmeleri ancak toplum içinde ve toplumun genel iyiliği için çalışarak mümkün olabilir. Bu görüş, bireysel düşüncenin toplumsal eyleme dönüşmesi gerektiğini vurgular, (Devlet Kitap 4 (419a-434c) birey düşüncelerini toplum yararına eyleme dönüştürdüğünde hem kendi gelişimini sağlar hem de toplumsal düzene katkıda bulunur. Ancak, bireysel düşünceler eyleme dönüşmediğinde, toplumsal tepkisizlik olarak adlandırılan bir durgunluğa yol açar.

Bireylerin pasif tutumu, toplumsal değişim ve ilerlemeyi engeller ve bu durum bireyin özgünlüğünü ve yaratıcılığını sınırlarken, toplumun yenilik ve ilerleme potansiyelini de köreltir. Platon'un birey-toplum ilişkisine dair bu yaklaşımı, bireysel haklar ile toplumsal sorumluluk arasındaki dengeyi vurgular. Bireysel düşüncenin eyleme dönüşmesi ve toplumsal sorumluluk bilinci, toplumsal durgunluğu engellemek için gereklidir, aksi takdirde, bireysel pasiflik toplumsal durgunluğa dönüşerek hem bireyin hem de toplumun gelişimini tehdit eder. Bu nedenle, bireylerin toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi ve aktif bir şekilde topluma katılması hem bireysel gelişimleri hem de toplumsal ilerleme için elzemdir.

Aristoteles (M.Ö. 384–322) insan doğal olarak sosyal bir varlıktır ve potansiyelini ancak toplum içinde gerçekleştirebilir. Bireyi toplumdan daha çok öne çıkaran Aristoteles, bireyin mutluluğu ve erdemini, toplumun iyiliği kadar önemli görür. Adaletli bir toplumun, bireylerin yeteneklerini geliştirebileceği ve özgürce yaşayabileceği bir ortam olduğunu savunur. Birey ile toplum arasındaki ilişkiyi,

bireyin sosyal bir varlık olduğu ve tam anlamıyla gelişebilmesi için topluma ihtiyaç duyduğu şeklinde tanımlar. Bireysel düşünce ve eylem arasındaki ilişki, kişinin eylemlerini değerlendirmesi ve doğruyu yanlıştan ayırması için gerekli bir zihinsel süreçtir. Ancak, bireysel düşüncenin toplumsal eyleme dönüşmemesi toplumsal tepkisizlik yaratır.

Sürdürülebilirliğin temeli toplumsal adalet olduğundan, bireylerin adaletsizliğe itirazları toplumsal tepkilere dönüşmelidir. Bireysel eylem, düşüncenin somutlaşmasıdır ve Aristoteles'e göre, düşünce ile eylem arasındaki eşitsizlik toplumsal uyumu bozar. Çünkü insan mükemmelleştirildiğinde hayvanların en iyisi olduğu gibi, yasa ve adaletten ayrıldığında da en kötüsüdür Logos insan için iyi ile kötü, adalet ile adaletsizliğin ayıracıdır. Politika, Kitap I, Bölüm 2 (Aristoteles, 1253a). Bu durum, bireyin potansiyelini gerçekleştirmesini ve toplumun gelişimini kısıtlar. Platon ve Aristoteles, bu sorunun üstesinden gelmek için çeşitli çözüm önerileri sunmuşlardır. Platon, ideal devlette filozofların yönetici olmasını savunurken, Aristoteles ise, hoşgörölü bir toplumun önemine dikkat çekerek, farklı düşüncelere saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir.

Aydınlanma dönemi, bireyin akıl yoluyla bilgiye ulaşma ve özgürce düşünme hakkını savunan bir dönemdir. John Locke, Jean-Jacques Rousseau ve Immanuel Kant gibi filozoflar, bu dönemde bireysel haklar, toplumsal sözleşme ve devlet-birey ilişkisi konularında önemli tartışmalar yürütmüşlerdir. Bu filozoflar, bireyin aklını kullanarak kendi hayatını yönetme ve bilgiye ulaşma hakkını savunurken, devletin bu hakları koruması gerektiğini vurgulamışlardır. Aydınlanma Döneminin insan aklını ve bireysel özgürlüğü ön plana çıkaran anlayışı, bireyin toplum içindeki yerini ve rolünü sorgulamaya yönelik bireysel düşünce ile bireysel eylem arasındaki eşitsizlik ve toplumsal tepkisizlik, dönemin filozoflarının önemli tartışma konuları arasında yer almıştır.

John Locke (1632-1704), bireysel hakların doğuştan geldiğini ve devletin bu hakları koruma yükümlülüğünü taşıdığını savunur. Doğal durumda özgür olan bireyler, yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarını güvence altına almak için toplumsal sözleşmeye dayalı bir devlet oluşturur. Locke'a göre, bireyler akıllarını kullanarak doğruyu yanlıştan ayırt etme kapasitesine sahiptir ancak bu bireysel düşüncelerin eyleme dönüşmemesi, bireylerin haklarını savunma yeteneğini zayıflatabilir. Düşüncelerin eyleme dönüşmemesi, bireylerin adaletsizliklere duyarsız kalmasına ve toplumsal tepkisizliğe yol açarak toplumda durgunluğa neden olabilir. Bu durum, bireysel haklar ile toplumsal sorumluluklar arasındaki dengenin bozulmasına işaret eder. Locke'un düşünceleri, bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliğin, bireyin pasifleşmesi ve toplumsal değişim kapasitesinin azalması riskini taşıdığını ortaya koyar. Böylece, bireysel hakların korunması kadar, bu hakların savunulması için eyleme geçmenin de toplumsal dinamizm açısından kritik olduğu anlaşılır.

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), bireyin doğal durumunda iyilik barındırdığını, ancak toplumun bu doğayı yozlaştırdığını savunur. Toplum sözleşmesiyle bireyler, özgürlüklerinin bir kısmından feragat ederek genel iradeye tabi olur bu, bireysel özgürlüklerin korunmasını ve toplumsal birliğin sağlanmasını amaçlar. Rousseau'ya göre, bireylerin bazı haklarından vazgeçerek devlet otoritesini kabul etmesi, daha iyi bir yaşam düzeni yaratma hedefiyle uyumludur. Ancak, bireysel düşüncelerin eyleme dönüşmemesi, bireyin topluma aidiyet duygusunu

zayıflatır ve toplumsal tepkisizliğe yol açar. Bu durum, bireyin toplumsal sorumluluk bilincinden uzaklaşmasına neden olarak toplumsal bağların çözülmesine zemin hazırlar. Dolayısıyla, bireysel özgürlüklerin toplumsal sorumluluklarla dengelenmesi gerekliliği, bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliğin toplumsal durgunluğa yol açabileceğini gösterir. Bu denge kurulmadığında, bireyin pasifliği hem kişisel özgünlüğünü hem de toplumsal gelişimi tehdit eder.

Immanuel Kant (1724-1804), bireyin akıl yoluyla özgürce düşünme ve vicdanına göre hareket etme hakkını vurgular devletin bu özgürlükleri kısıtlamaması, ancak bireyleri ahlaki bir yaşam sürmeye teşvik etmesi gerektiğini savunur. Ona göre, insan akıllı ahlaki yasaları belirleme kapasitesine sahiptir ve bireyler bu yasalara uygun hareket etmekle yükümlüdür. Ancak, bireysel düşüncelerin eyleme dönüşmemesi, Kant'ın ahlaki eylem anlayışıyla çelişir. Bu durum, bireyin vicdanına dayalı sorumluluklarını ihmal etmesiyle sonuçlanır ve adaletsizliklere karşı duyarsızlaşmayı beraberinde getirir. Bireysel düşünce ile eylem arasındaki bu eşitsizlik, toplumsal tepkisizliği derinleştirerek bireylerin ahlaki yükümlülüklerini yerine getirmemesine ve toplumsal sorunlara kayıtsız kalmasına neden olur. Kant'ın bu konudaki uyarıları, bireysel ahlaki eylem ile toplumsal sorumluluk arasındaki ilişkiyi anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir.

Aydınlanma filozofları, bireyin düşünme özgürlüğünü savunmuş ve akılcı düşüncenin toplumsal sorunlara çözüm üretebileceğini öne sürmüştür. Ancak, bireysel düşüncelerin eyleme dönüşmesi, dönemin siyasi ve toplumsal yapıları tarafından sıklıkla engellenmiştir. Gelenekler, toplumsal alışkanlıklar, çıkar çatışmaları ve baskıcı rejimler, bireylerin düşüncelerini ifade etmelerini ve uygulamaya geçirmelerini zorlaştırmış bu durum, bireysel düşünce ile eylem arasında bir çelişki yaratmıştır. Aydınlanma düşünürleri, bireysel özgürlüğün önemini vurgulasa da bu özgürlüğün pratikte hayata geçirilmesini engelleyen yapısal ve psikolojik faktörleri göz ardı etmemiştir.

Düşüncelerin eyleme dönüşmemesi, toplumsal tepkisizlik olarak adlandırılan bir durgunluğa yol açmış ve birçok aydının fikirlerinin uygulanmasını güçleştirmiştir. Bu çelişkiler, bireysel haklar ile toplumsal sorumluluk arasındaki ilişkiyi sorgulayan tartışmaları günümüze taşımış bireyin özgürlük arayışı ile toplumsal yapıların dayattığı sınırlamalar arasındaki gerilim, Aydınlanmanın mirası olarak önemini korumaktadır.

2.2 Tarihsel Açıdan Varoluşçuluk Felsefesinde Tepkisizlik

Modern dünyada değişen normlar ve değerler, bireysellik ile toplumsallık arasındaki dengeyi yeniden tanımlamıştır. Varoluşçuluk felsefesi, özellikle 20. yüzyılda Jean-Paul Sartre ve Albert Camus gibi düşünürlerin öncülüğünde, bireyin özgürlük, sorumluluk ve anlam arayışını merkeze alarak bu ilişkiyi sorgulamıştır. Varoluşçular, bireyin özgür olma arzusu ile başkalarına bağımlılık ihtiyacı arasındaki çelişkiye dikkat çekmiş, insanın varoluşsal kaygılarını ve yalnızlık duygusunu vurgulamıştır. Ancak bireysel düşünce ile eylem arasındaki uyumsuzluk, bireylerin kişisel çıkarlarını toplumsal adaletsizliklere tercih etmesi durumunda toplumsal tepkisizliği derinleştirmektedir. Özellikle dijitalleşmenin yaygınlaştırdığı bireysel odaklı yaşam tarzları, toplumsal sorumluluk bilincini zayıflatmakta ve kolektif

hareket kabiliyetini sınırlamaktadır. Bu eşitsizlik, bireysel düşüncenin eyleme dönüşmemesiyle toplumsal sorunlara yönelik tepkileri engelleyerek norm ve değerlerin erozyonuna yol açmakta, böylece toplumsal ilerlemeyi sekteye uğratmaktadır.

Varoluşçuluk, bireyin özgürlüğünü ve bu özgürlüğün getirdiği sorumluluğu temel alan bir felsefi akımdır. Sartre (1943), insanın "özgürlüğe mahkûm" olduğunu ve kendi özünü yaratma yükümlülüğü taşıdığını belirtir. Bu özgürlük, bireye kendi varoluşunu tanımlama imkânı sunarken, aynı zamanda seçimlerinin sonuçlarıyla yüzleşme zorunluluğunu da beraberinde getirir (Sartre, 1943). Öte yandan Camus (1942), insan varoluşunun anlamsızlığını kabul etmekle birlikte, bu anlamsızlığa karşı bireyin isyan etmesi gerektiğini savunur.

Jean-Paul Sartre (1905-1980), insan, "özgürlüğe mahkûm" bir varlıktır bu özgürlük, bireye kendi özünü yaratma sorumluluğu yükler ve yaptığı seçimlerin sonuçlarından kaçınmaz. Ancak bireyin özgürlüğü, toplumsal ilişkilerle çelişkiye düşebilir ve bu durum varoluşsal kaygılarını derinleştirir. Sartre'ın "cehennem başkalarıdır" ifadesi, bireyin özgürlüğünün diğer insanların varlığı ve etkisiyle nasıl sınırlandığını vurgular.

Bireysel düşüncelerin eyleme dönüşmemesi, bu özgürlüğü ve sorumluluğu etkisiz hale getirerek bireyin kendi varoluşsal potansiyelini gerçekleştirmesini engeller. Bu durum, toplumsal tepkisizliğe yol açar, bireyin pasifliği, toplumun değişim kapasitesini zayıflatır ve statükoyu pekiştirir. Dolayısıyla, bireyin özgürlüğü ile toplumsal etkileşimler arasındaki gerilim, bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliği derinleştirirken, toplumsal tepkisizliğin de temel nedenlerinden biri haline gelir.

Albert Camus (1913-1960) insan varoluşunun temelde anlamsız olduğunu savunur ancak bu anlamsızlık, bireyi umutsuzluğa değil, isyana yöneltmelidir. Ona göre, insan, anlamsız bir dünyada kendi değerlerini yaratmalı ve yaşamını anlamlandırma çabasına girişmelidir. Ne var ki bu mücadele, bireyi yalnızlığa ve yabancılaşmaya sürükleyebilir. Bireysel düşüncelerin eyleme dönüşmemesi, bireyin toplumsal sorunlara karşı duyarsızlaşmasına ve tepkisizleşmesine yol açar.

Bu durum, bireysel özgürlük ile sorumluluk arasındaki ilişkiyi anlamak açısından önemlidir zira düşüncelerin eyleme dönüşmemesi, bireyin yalnızca kendi varoluşsal mücadelesinde değil, toplumsal bağlamda da pasifleşmesine neden olur. Camus'un yaklaşımı, bireysel düşüncenin eyleme dönüşmesi gerektiğini vurgular aksi takdirde, bireyin toplumsal sorunlara duyarsızlığı hem bireysel hem de toplumsal düzeyde tepkisizliği derinleştirir.

Emile Durkheim (1858-1917), birey ve toplum arasındaki ilişkiyi analiz ederken, toplumsal gerçeklik, dayanışma ve anomi kavramlarıyla bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliği ve bunun toplumsal tepkisizliğe yol açma potansiyelini ele alır. Durkheim'a göre toplum, bireylerin toplamından fazlasıdır normlar, değerler ve kurumlar aracılığıyla bireylerin düşünce ve davranışlarını şekillendiren bir toplumsal gerçeklik olarak birey üzerinde otorite kurar. Ancak, bireysel düşünceler toplumsal normlarla uyuşmadığında veya eyleme dönüşmediğinde, bireyin toplumsal yapıya uyumu zorlaşır ve bu durum, düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliği derinleştirir.

Durkheim, toplumsal dayanışmayı mekanik ve organik olarak ikiye ayırır. Mekanik dayanışma, geleneksel toplumlarda ortak değerlere dayanırken, organik dayanışma modern toplumlarda işbölümü ve uzmanlaşmaya bağlıdır. İş bölümü, insanları birbirine bağlar. İşbölümü ilerledikçe bireylerin toplumla kurduğu bağ kuvvetlenir (Çoban, 2022: 121). Bu dayanışma türlerinin zayıflaması, bireysel düşünce ve eylem arasındaki uyumsuzluğu artırabilir ve toplumsal tepkisizliği tetikleyebilir. İş bölümünün dayanışmayla sonuçlanmadığı bir kuralsızlık durumu ortaya çıkar. Durkheim buna “anomi” der (Çoban, 2022: 121) Anomi kavramı, bireyin toplumsal normlardan kopukluk ve amaçsızlık hissetmesi durumunu ifade eder hızlı sosyal değişimler, ekonomik krizler veya kişisel çıkarların ön plana çıkması, toplumsal tepkisizliği körükleyebilir. Bu durum, bireylerin adaletsizliklere duyarsız kalmasına ve bireysel hakların savunulmasında zayıflamaya yol açar. Bireysel düşünce ile eylem arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi, birey-toplum ilişkisinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için kritik öneme sahiptir.

2.3 Bürokratik Açıdan Toplumsal Tepkinin Kısıtlanması

Max Weber (1864-1920), sosyolojik analizleriyle bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliğin toplumsal tepkisizliğe yol açtığını ortaya koyar. Weber’e göre toplum, bireylerin anlamlı buldukları eylemlerin bir yansımasıdır ancak bireysel düşünceler, toplumsal normlarla uyuşmadığında ya da eyleme dönüşmediğinde tepkisizlik ortaya çıkar. Bürokrasi, modern toplumun rasyonel ve verimli bir yönetim sistemi olarak tasarlanmış olsa da katı kuralları ve prosedürleriyle bireylerin inisiyatifini kısıtlar. Bu durum, bireylerin düşüncelerini eyleme dönüştürmesini zorlaştırarak toplumsal sorunlara duyarsızlığa ve katılımın azalmasına neden olur.

Weber’in rasyonalizasyon kavramı da bu süreci derinleştirir geleneksel değerlerin yerini akıl ve hesaplama aldıkça, bireyler dünyadan yabancılaşır, toplumsal sorunlara karşı duyarsızlaşmasına yol açabilir ve düşünceleri anlamını yitirir. Bu yabancılaşma, bireysel eylemlerin toplumsal etkisini zayıflatır ve tepkisizliği pekiştirir. Weber’in eylem kategorileri (geleneksel, duygusal, değerlere dayalı, amaçlı), bireylerin farklı motivasyonlarla hareket ettiğini gösterse de bürokratik yapılar bu motivasyonları baskılar.

Devletin yönetim anlayışındaki adaletsizlik, bireylerin çıkarlarına dokunmadıkça tepkisizliği körükler, bu bireysellik ile toplumsallık arasındaki dengenin bozulduğunu gösterir. Bürokrasinin bireysel özgürlükleri kısıtlaması, düşünce-eylem uyumsuzluğunu artırır ve toplumsal dayanışmayı zayıflatır. Sağlıklı bir toplum için bu uyumsuzluğun giderilmesi ve bireylerin toplumsal katılımının teşvik edilmesi kritik öneme sahiptir.

Georg Simmel (1858-1918), birey ve toplum ilişkisini modern yaşamın karmaşıklığı ekseninde birey-toplum ilişkisini ele alırken, bireyselleşme ile toplumsal yapı arasındaki gerilime odaklanır. Moderniteyle birlikte şehirleşme, nüfus yoğunluğu ve endüstrileşme, bireyleri yoğun sosyal etkileşimlere yöneltse de bu durum bireylerin özgünlüklerini koruma çabalarını zorlaştırır ve kalabalık içinde yalnızlık hissini derinleştirir.

Para ekonomisi, insan ilişkilerini anonimleştirip yüzeysel hale getirirken, bireylere ekonomik bağımsızlık sunmasına rağmen, düşünce ve eylem arasındaki uçurumu büyütür. Bireyin özgünlük arayışı ile toplumsal beklentiler arasındaki çatışma, bireysel eylemin zayıflamasına ve toplumsal sorunlara karşı duyarsızlaşmaya yol açarak toplumsal tepkisizliğin artmasına zemin hazırlar. Bu çelişkili dinamik, bireyde özgürleşme ve yabancılaşma duygularını bir arada üretir bireysel düşünceler, ekonomik ve toplumsal baskılar nedeniyle eyleme dönüşemeyebilir.

İbn Haldun (1306-1431), toplum bireylerin toplamından fazlasını ifade eder ve bireyler, toplumsal yapı içinde şekillenir. Orta Çağ İslam dünyasının önde gelen düşünürlerinden İbn Haldun, toplum ve devlet yapısını coğrafya, iklim, siyaset ve kültür gibi faktörlerin etkileşimi bağlamında ele alır. Modern sosyolojinin öncülerinden kabul edilen İbn Haldun'a göre, bu dışsal faktörler toplumların kültürlerini, değerlerini ve sosyal yapılarını belirlerken, bireylerin düşünce ve davranışlarını da dolaylı olarak etkiler.

İbn Haldun'un "asabiyet" kavramı, toplumu bir arada tutan ortak amaçlar ve değerler etrafında birleşme duygusunu ifade eder ve modern sosyolojideki "toplumsal dayanışma" kavramına benzer. Asabiyet, toplulukların güçlü ve dayanıklı olmasını sağlarken, modern yaşamın bireyselleşmesi, bireylerin toplumsal yapı içindeki etkisini karmaşıktırır. Bu durum, bireysel düşünce ile eylem arasındaki uyumsuzluğa yol açabilir bireyler, düşüncelerini eyleme dönüştürmekte zorlanabilir. Bu uyumsuzluk, bireylerin toplumsal sorunlara duyarsızlaşmasına ve toplumsal tepkisizlik haline neden olabilir.

Niccolò Machiavelli (1469–1527) siyasi düşünce tarihine önemli katkıları olan, "Prens" adlı eseriyle tanınan Machiavelli, devlet ve birey ilişkisini realist bir perspektifle ele almıştır. İnsan doğasının temelde bencil ve güç odaklı olduğunu savunan Machiavelli, bireylerin kendi çıkarlarını önceleyerek hareket ettiğini ve devletin bu bireysel çıkarları dengeleyerek toplumsal birliği sağlaması gerektiğini öne sürer. Ancak bireysel düşünceler genellikle kişisel çıkarlar etrafında şekillenirken, bu düşüncelerin eyleme dönüşmesi toplumsal çıkarlarla uyuşmayabilir.

Modernleşme süreciyle birlikte bireyselleşmenin artması, bireysel düşünce ile eylem arasındaki uyumsuzluğu derinleştirerek toplumsal tepkisizliği körükleyebilir. Bu durum, bireysel çıkarların toplumsal birliğe zarar verme potansiyelini artırır. Machiavelli'nin görüşlerinden hareketle, güçlü bir devlet, bireylerin çıkarlarını düzenleyen ve toplumsal uyumu koruyan etkin mekanizmalar geliştirmelidir. Aksi takdirde, bireysel eylemler toplumsal bütünlüğü zayıflatabilir.

John Stuart Mill (1806-1873), bireysel ifade özgürlüğü ve kişinin kendi aklına göre hareket etme hakkını, bireysel özgürlüğün temel taşları olarak görür. Ancak bireylerin düşünceleri ile eylemleri arasında sıklıkla bir uyumsuzluk olabileceğini belirtir çünkü toplumsal baskı, korku, dışlanma ya da cezalandırma gibi unsurlar, bireyleri düşündüklerini ifade etmekten veya eyleme geçirmekten alıkoymalıdır. Toplumun genel kabul görmüş düşünce ve davranış kalıplarının dışına çıkan bireyler, eleştiriye, dışlanmaya ya da cezalandırmaya maruz kalabilir. Bu durum, bireylerin kendilerini özgürce ifade etmelerini engeller.

Mill, bu sorunların üstesinden gelmek için bireysel özgürlüğün korunması ve farklı düşüncelere hoşgörüyle yaklaşılması gerektiğini savunur. Her bireyin düşüncelerini serbestçe ifade etme ve eylemlerini kendi akılcı inançlarına göre belirleme hakkı olduğunu vurgular. Toplumun bu farklılıkları cezalandırmak yerine saygı göstermesi gerektiğini öne sürer. Bu görüşlerini, Özgürlük Üstüne adlı eserinde ayrıntılı bir şekilde ele almıştır.

Günümüz düşünürlerinden örneklerle ilerleyecek olursak, ilk olarak Jürgen Habermas (D. 1929-) var. Bireysel düşünce ve eylem arasındaki uyumsuzluk konusunda, modern toplumlarda bireylerin özgürce düşünebildiğini ancak bu düşüncelerini eyleme geçiremediklerini savunur. Bu uyumsuzluğun temel nedeni, bireylerin toplumsal ve siyasi yapılar tarafından kontrol altında tutulmasıdır. Habermas'a göre modern toplumlarda insanlar, adaletsizliklere ve sorunlara karşı tepkisiz ve duyarsızlaşmıştır. Bu durum, toplumun kendi sorunlarına sahip çıkmasını engeller ve çözümsüzlük döngüsüne girer.

Habermas, bu sorunun aşılabilmesi için sürekli ve rasyonel iletişimin önemine vurgu yapar. Ona göre, kamusal alan, bireylerin özgürce tartışabileceği, fikirlerini paylaşabileceği ve toplumsal sorunlara çözüm arayabileceği bir zemin sunar. İletişimsel eylem, bireylerin birbirlerini anlamaya çalıştığı, uzlaşmaya vardığı ve ortak kararlar aldığı bir süreçtir. Bu kamusal meydanlar otoritelerin yanlışlarına karşı bireylerin uzlaşma ve kararları doğrultusunda gerektiğinde tepkilerini ortaya koyabilmeleri için aktif kullanılmasının önemini vurgular. Habermas, iletişimsiz bir toplumda tepki ve eylem beklemenin gerçekçi olmadığını savunur zira iletişim olmadan toplumsal dönüşüm mümkün değildir.

Dücan Cündioğlu (D. 1962-); Türkiye'nin siyasi ve sosyal sorunları üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan önemli bir düşünür olarak, bireysel özgürlüklerin toplumsal sorumlulukla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Türkiye'de bireylerin düşüncelerini özgürce ifade etseler bile, bu düşüncelerin somut eylemlere dönüşmesinde sık sık sorunlar yaşanmaktadır. Bu durumun nedenleri arasında siyasi baskılar, ekonomik kaygılar ve toplumsal alışkanlıklar bulunmaktadır. Cündioğlu'na göre, bireyler düşüncelerini özgürce ifade etmelidir, ancak bu düşüncelerin toplum üzerindeki etkileri de dikkate alınmalıdır.

Bireysel düşüncenin eyleme dönüşmesi, bireyin sınırlarını aşarak topluma etki etme çabasıdır, ancak toplumsal yapı, siyasi rejim ve kültürel değerler tarafından şekillenir. Cündioğlu'na göre, “Modern sistemler, kutsal değerlerden arındırılmış ahlaki düzeni, bireylere toplumsal kural olarak dikte edebilir.” (Karaca, 2019:7) Toplumsal baskılar, korkular ve çıkar çatışmaları, bireylerin düşüncelerini eyleme dönüştürmelerini engelleyebilir. Bu bağlamda, bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizlik, toplumsal tepkisizliğin temel nedenlerinden biri olarak öne çıkar. Bireylerin özgürce ifade ettikleri düşünceler, eyleme dönüşmediğinde toplumsal değişim ve ilerleme yavaşlar, bireyin potansiyelini gerçekleştirme ve toplumun gelişimi engellenir.

3. SOSYO PSİKOLOJİK VE DİJİTALLEŞME PERSPEKTİFİNDEN TEPKİSİZLİK

Sosyal psikoloji, bireyin sosyal çevresiyle etkileşimini ve bu etkileşimin düşünce, duygu ve davranışlar üzerindeki etkilerini inceleyen bir disiplindir. Grup dinamikleri, sosyal normlar, tutumlar ve önyargılar, birey-toplum ilişkisini anlamada önemli kavramlardır. Psikanaliz kuramcıları Sigmund Freud ve Erik Erikson, bireyin psikolojik gelişimini farklı açılardan ele almıştır. Freud, id, ego ve süper ego kavramlarıyla içsel çatışmaları açıklarken, Erikson, psiko-sosyal gelişim kuramıyla bireyin yaşam boyu karşılaştığı krizleri incelemiştir. Sosyal psikoloji ise bu bireysel yaklaşımları toplumsal bağlamda değerlendirerek daha bütüncül bir perspektif sunar. Modern bireyselleşme, özgürlük ve bağımsızlık sağlarken, yalnızlık ve yabancılaşma gibi sorunları da beraberinde getirir. Teknolojik gelişmeler sosyal etkileşimi artırırken, yüz yüze ilişkileri zayıflatabilir. Bu süreç, bireysel tepkisizlik ve toplumsal duyarsızlığı derinleştirebilir.

Bu paragrafta Sosyal psikoloji üzerinden yaklaşım sergilemekte ki maksat, Sosyal psikolojinin diğer disiplinlere üstünlüğünden ziyade, diğer disiplinler tepkisizliği genellikle daha geniş yapılar veya dışsal faktörler bağlamında ele alırken, sosyal psikoloji bireyin içsel dinamiklerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda sosyal psikoloji, bireylerin toplumsal çevre içerisinde nasıl düşündüğünü, hissettiğini ve davrandığını inceleyerek tepkisizliğin altında yatan psikolojik süreçleri açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. O halde sağlıklı ilişkilerin bozulması, bireysel düşünce ile eylem arasındaki uyumsuzluk, modern yaşamın bireyselleşme sürecinde daha belirgin hale gelerek toplumsal tepkisizliğe neden olabilir

Tarih boyunca birey ve toplum arasındaki ilişki, sosyal, ekonomik ve teknolojik değişimlerle sürekli dönüşüm geçirmiştir. Sanayi Devrimi gibi dönüm noktaları, kentleşme ve göçlerle bireyleri geleneksel topluluk bağlarından kopararak daha bireysel bir yaşam tarzına yöneltmiştir. Bu süreçte toplumsal normlar ve değerler, bireylerin kimlik ve davranışlarını şekillendirme gücünü kısmen yitirmiş, bireysellik ön plana çıkmıştır.

Teknolojik gelişmeler, özellikle küreselleşme ile topluma erişim kanallarının altyapısını sağlayan dijitalleşmenin sunduğu genel adıyla sosyal medya, bireylerin birbirleriyle etkileşim biçimlerini yeniden tanımlamıştır. Bu dönüşüm, bireysel düşünce ile eylem arasındaki uyumsuzluğu ve toplumsal tepkisizliği daha belirgin hale getirmiştir. Dijitalleşme, bireylerin küresel ölçekte bağlantı kurmasını kolaylaştırırken, paradoksal olarak yalnızlık ve izolasyon duygularını da artırmıştır. Çevrimiçi dünya ile gerçek dünya arasındaki bu gerilim, bireylerin yaşam deneyimlerini dengeleme ihtiyacını doğurmuştur.

İlerleyen dönemde yapay zekâ, biyoteknoloji ve sanal gerçeklik birey ve toplum ilişkisini daha karmaşık bir hale getirecektir. Benzer şekilde, bu teknolojiler bireylerin çalışma hayatlarını, sosyal ilişkilerini ve kimliklerini yeniden şekillendirirken hem bireysel özgürlükleri artırabilir hem de toplumsal dayanışmayı zayıflatabilir. Dijitalleşme, bireyleri hem birbirine yakınlaraştıran hem de birbirinden uzaklaştıran bir araç olarak tepkisizliği artırabilir veya yeni dayanışma biçimlerinin önünü açabilir. Bu nedenle, teknolojinin sunduğu fırsatlar ve riskler arasında dengeli

bir yaklaşım geliştirilmesi, gelecekteki toplumsal yapının sürdürülebilirliği açısından kritik önem taşımaktadır.

3.1 Dengenin Tehditleri: Eylemsizlik, Tepkisizlik ve Dengesizliğin Sürdürülemezliği

Toplumsal denge, bireylerin ve toplulukların bir arada uyum içinde yaşayabilmesi, ortak hedefler doğrultusunda iş birliği yapabilmesi ve toplumsal yapının sürekliliğini sağlayabilmesi anlamına gelir. Ancak, eylemsizlik, tepkisizlik ve sürdürülemezlik gibi unsurlar, dengenin korunması ve geliştirilmesi önünde ciddi tehditler oluşturur.

Eylemsizlik: Toplumun, karşılaştığı sorunlara karşı harekete geçememesi ve değişim arzusunu yitirmesi durumu. Bu, toplumun kendini geliştirmesini ve yenilemesini engeller. Bireylerin veya kurumların toplumsal sorunlara karşı genellikle kayıtsızlık, motivasyon eksikliği veya karar alma mekanizmalarındaki tıkanıklıklar nedeniyle ortaya çıkar. Örneğin, Giddens, post-modern toplumlarda bireylerin küreselleştirici sistemler karşısındaki çaresizlik hissiyatının güçsüzlüğü kurumsallaştırdığını belirtir (Giddens, 1991: 135). Eylemsizlik, toplumsal sorunların çözümsüz kalmasına ve birikerek daha büyük krizlere dönüşmesine neden olabilir.

Tepkisizlik ise, toplumun, toplumsal olaylar veya bireylerin değişen koşullara ve tehditlere karşı duyarsız kalması ya da yeterli tepkiyi vermemesi durumudur. Bu durum, toplumsal sorunların derinleşmesine ve çözümsüz hale gelmesine yol açar. Habermas, bu fenomeni "kamusal alanın pasifleşmesi" olarak tanımlar ve modern toplumların iletişimsel eylemin zayıflamasıyla tepkisizliğe sürüklendiğini öne sürer (Habermas, 1987: 322). Tepkisizlik, özellikle otoriter rejimlerde veya sosyal eşitsizliklerin normalize edildiği toplumlarda, mevcut statükonun devamına hizmet eder ve toplumsal değişimi engeller. Habermas'ın kamusal alanda tanımladığı iletişim biçimi, iletişimsel eylemdir. İletişimsel eylem, bireylerin tahakkümsüz bir biçimde fikirlerini özgürce ifade ettikleri, kimsenin kimse üzerinde üstünlük kurmadığı ve fikirlerinden ötürü birbirini aşağılamadığı bir iletişim ortamını anlatır (Olgun, 2017: 47).

Sürdürülemezlik, toplumun mevcut yapısının ve yaşam biçiminin uzun vadede devam ettirilemeyecek şekilde sorunlu ve dengesiz olması. Bu, ekonomik, çevresel ve sosyal alanlarda büyük krizlere ve çöküşe neden olabilir. Toplumsal sistemlerin kaynak kullanımı, sosyal dayanışma, çevre politikaları veya ekonomik modeller açısından uzun vadeli bir dengeyi sağlayamaması durumudur.

Bu üç tehditle başa çıkabilmek için toplumların aktif, duyarlı ve sürdürülebilir politikalar geliştirmesi ve uygulaması zorunludur. Aktif politikalar, bireylerin ve kurumların katılımını teşvik ederken, duyarlılık toplumsal farkındalığı artırarak tepkisizliği aşmayı hedefler. Sürdürülebilirlik ise, kaynakların etkin kullanımı ve uzun vadeli planlamayla toplumsal yapının devamlılığını sağlar. Örneğin, Ostrom ortak kaynakların yönetiminde topluluk temelli sürdürülebilir yaklaşımların etkili olduğunu göstermiş ve bu tür politikaların toplumsal dengeyi desteklediğini (Ostrom, 1990: 90) savunmuştur.

Bireyler toplumsallık adına genellikle kendi çıkarlarını gözeterek hareket ederken, devlet bu çıkarları toplumsal birlik lehine baskılamaya çalışır. Eylemsizlik, tepkisizlik ve sürdürülemezlik gibi toplumsal dengenin temel taşlarını sarsan ciddi tehditlere karşı geliştirilecek stratejiler, mevcut sorunları çözmenin ötesinde, toplumların gelecekteki krizlere karşı direncini artıracaktır. Bu unsurlar, toplumsal sistemlerin işleyişini zayıflatarak uzun vadede sosyal, ekonomik ve çevresel krizlere yol açabilir. Modern yaşamın bireyselleşmesi, bireylerin düşüncelerini eyleme dönüştürmesini zorlaştırarak toplumsal bilincin zayıflamasına neden olmaktadır. Bireyler, toplumsallık adına genellikle kendi çıkarlarını gözeterek hareket ederken, devlet bu çıkarları toplumsal birlik lehine baskılamaya çalışmaktadır. Özellikle modern toplumların bürokratikleşmesi ve rasyonalizasyonu, bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliği derinleştirerek toplumsal tepkisizliği artırmaktadır.

Bu durum, eğitim sistemleri ve sivil toplum kuruluşlarının bireylerin özgür gelişimini desteklerken toplumsal değerlere bağlılığı teşvik etme çabalarını sekteye uğratmaktadır. Bu bağlamda, disiplinler arası bir yaklaşımla desteklenmiş politikalar, toplumsal dengenin korunması ve geliştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Dengesizliğin sürdürülemezliğinin önüne geçilebilmesi için topluma yabancılaşmanın ortadan kalkması, umutsuzluğun yükselişinin önlenmesi, toplumsal sorunlara karşı duyarsızlığın olabildiğince kaldırılması ve adaletin şeffaf dengeler üzerinde devamlılığının sağlanması gerekir. Söz konusu bu hususlar aşağıda birer cümle ile açıklanmıştır.

Topluma yabancılaşma, bireylerin düşüncelerini eyleme dönüştürememesi, toplumsal katılımın azalmasına ve dolayısıyla toplumsal bağların zayıflamasına neden olabilir. Bu durum, toplumda çözülmeye ve bireyler arasında yabancılaşmaya yol açabilir. İnsanlar, kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmek yerine yalnız ve izole hissederler.

Umutsuzluğun Yükselişinde ise insanlar, potansiyellerini gerçekleştiremediklerinde, kendilerini tatminsiz ve amaçsız hissedebilirler. Bu durum, ruh sağlığı sorunlarının artmasına ve genel yaşam kalitesinin düşmesine neden olabilir. Bireysel eylemsizlik, demokratik süreçlere karşı duyarsızlığı da artırır, bireyler seçimlerde oy kullanmaktan veya sivil toplum faaliyetlerine katılmaktan çekinebilirler. Bu durum, demokrasinin zayıflamasına ve toplumun kendi geleceğini şekillendirme yeteneğinin azalmasına yol açabilir.

Toplumsal sorunlara karşı ortaya konulan duyarsızlık, bireylerin düşüncelerini eyleme dönüştürememesi, bireysel mutsuzluğa ve anlamsızlık duygusuna yol açabilir. Bireysel tepkisizlik, toplumsal sorunların daha da büyümesine neden olabilir. İnsanlar, sorunlara karşı duyarsız kaldıklarında, bu sorunların çözümü için harekete geçmezler. Bu durum, yoksulluk, eşitsizlik, çevre kirliliği gibi sorunların daha da derinleşmesine ve toplumun genel refahının azalmasına yol açabilir.

Adaletin şeffaflığı ve devamının sağlanması için toplumsal tepkisizlik; sürdürülebilir ve adil bir geleceğin önünde büyük bir engel teşkil eder. Bu durum, gelecek nesillerin yaşam koşullarını olumsuz etkileyebilir ve toplumun uzun vadeli refahını tehdit edebilir.

4. TEORİK BULGULARIN TARTIŞILMASI

Aşağıda, kuramcıların bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliğin nedenlerine ve bu durumun bireysel korku mu yoksa toplumsal normlardan mı kaynaklandığına dair görüşlerini bir tablo 2 ile özetlediğimizde. Eylemsizliği, kısıtlanma, iletişim eksikliği, toplumsal yapıların baskısı olduğunu savunulabilir. Bir kısım kuramcı (Aristoteles, Weber, Cündioğlu) her iki faktörün de etkileşim içinde olduğunu belirtmektedir.

Tablo 2: Kuramcılara Göre Düşünce ile Eylem Arasındaki Eşitsizliğin Dayanakları

Kuramcı	Düşünce-Eylem Eşitsizliğinin Nedenleri	Dayanak: Bireysel Korku mu, Toplumsal Normlar mı?
Aristoteles	Toplumsal uyum eksikliği, bireysel pasiflik	Hem bireysel korku (başarısızlık) hem de normlar (toplumsal baskı)
Locke	Devletin adaletsizliği, hakların savunulamaması	Hem bireysel korku (cezalandırma) hem de normlar (devlet yapısı)
Rousseau	Toplumsal baskı, sözleşmenin bozulması	Daha çok normlar (toplumsal yapı)
Kant	Ahlaki sorumlulukların ihmal edilmesi, toplumsal baskı	Hem bireysel korku (vicdan azabı) hem de normlar (toplumsal baskı)
Sartre	Varoluşsal kaygı, özgürlükten kaçınma	Daha çok bireysel korku (sorumluluk)
Camus	Yaşamın saçmalığı, yalnızlık ve yabancılaşma	Daha çok bireysel korku (anlamsızlık korkusu)
Durkheim	Anomi, normların çöküşü	Daha çok normlar (toplumsal bağların zayıflaması)
Weber	Rasyonelleşme, yabancılaşma	Hem bireysel korku (anlamsızlık) hem de normlar (bürokrasi)
Simmel	Modern yaşamın karmaşıklığı, yalnızlık	Hem bireysel korku (dışlanma) hem de normlar (para ekonomisi)
İbn Haldun	Toplumsal dayanışmanın zayıflaması	Daha çok normlar (toplumsal yapı)
Machiavelli	Kişisel çıkarların önceliği	Daha çok bireysel korku (güç kaybı)
Mill	Toplumsal baskı, ifade özgürlüğünün kısıtlanması	Daha çok normlar (toplumsal baskı)
Habermas	İletişimin eksikliği, toplumsal yapıların baskısı	Daha çok normlar (toplumsal yapı)
Cündioğlu	Ekonomik kaygılar, siyasi baskılar	Hem bireysel korku (ekonomik kaygı) hem de normlar (siyasi baskı)

Düşünce ve eylem arasındaki eşitsizlik, bireysel korkular ile toplumsal normların etkileşime girmesiyle ortaya çıkan çok boyutlu bir olgudur. Bu eşitsizlik, bireysel kaygılar (ceza, başarısızlık, sorumluluk, anlamsızlık, güç kaybı, ekonomik endişeler) ve toplumsal faktörler (baskı, ahlaki ihmal, norm çöküşü, yabancılaşma, modern yaşamın karmaşıklığı) arasındaki dinamik ilişkiden kaynaklanmaktadır.

Kuramcılar, bu olguyu farklı açılardan ele alarak çeşitli perspektifler sunmaktadır: bazıları bireysel korkulara odaklanırken, diğerleri toplumsal normların etkisini ön planda tutmakta, bir kısmı ise her iki etkenin karşılıklı etkileşimine vurgu yapmaktadır.

Teorik perspektiflerin çeşitliliğine baktığımızda, farklı kuramsal yaklaşımlar, düşünce-eylem eşitsizliğinin tek bir nedene indirgenemeyeceğini ortaya koymaktadır. Kuramcıların olguyu farklı düzlemlerde incelemesi, ilk bakışta görüşler arasında çelişki varmış gibi görünse de toplumsal normları merkeze alan bir kuramcı, bireysel psikolojik faktörlerin etkisini tamamen dışlamamakta, yalnızca temel dayanağını toplumsal dinamikler üzerine kurmaktadır.

Eylemsizlik ve toplumsal tepkisizlik, bireysel korkuların ve toplumsal normların karşılıklı etkisiyle derinleşebilir. Adaletsizlik algısı, bilgi eksikliği ve sosyal bağların zayıflaması gibi unsurlar, bireylerin cezalandırılma ya da başarısızlık korkusunu artırabilir. Aynı zamanda, bu faktörler toplumsal normlara duyulan güveni zedeleyerek bireyleri hareketsizliğe itebilir. Bu döngü, düşünce-eylem eşitsizliğinin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çözülmesi gereken bir mesele olduğunu göstermektedir.

Bu olgunun üstesinden gelmek için çok yönlü stratejilere ihtiyaç vardır:

Bireysel Düzeyde; Korkuların azaltılmasına yönelik psikososyal destek mekanizmaları geliştirilmelidir. Bireylerin kaygılarını anlamak ve yönetmek, eyleme geçme kapasitelerini artırabilir.

Toplumsal Düzeyde; Adaletin sağlanması, bilgi paylaşımının teşvik edilmesi ve güçlü sosyal bağların oluşturulması, normlara duyulan güveni pekiştirerek tepkisizliği önleyebilir.

Düşünce-eylem eşitsizliğinin karmaşık doğasını anlamak ve etkili çözümler üretmek için klasik kuramların güncel araştırmalarla harmanlanması şarttır. Bu doğrultuda hem bireylerin içsel dinamiklerini hem de toplumsal koşulları gözeten yaklaşımlar geliştirilerek, düşünce ve eylem arasındaki uçurumun kapatılması hedeflenmelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

En nihayetinde “iyi amaçlar için bile olsa, adamlarını kendi eline eslek bir alet olsun diye cüceleştiren bir devlet, işin sonunda küçük adamlar ile büyük hiçbir şeyin başıramayacağını anlayacaktır” (Mill, 1859: 160). Modern toplumlarda bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizlik, bireylerin kendi çıkarlarını toplumsal sorunların önüne koymasıyla belirginleşen bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, bireysel odaklı yaşam tarzlarının özellikle dijitalleşme çağında yaygınlaşmasıyla daha da derinleşmekte, toplumsal sorumluluk bilincini zayıflatarak kolektif hareket kabiliyetini kısıtlamaktadır. Söz konusu eşitsizlik, toplumsal tepkisizliği besleyerek norm ve değerlerin aşınmasına yol açmakta, bu da toplumsal ilerlemeyi sekteye uğratmaktadır. Bu eşitsizliğin gelecekte yol açabileceği olumsuz sonuçlar arasında toplumun çözülmesi, demokratik katılımın zayıflaması, toplumsal sorunların artması, bireysel mutsuzluk ve anlamsızlık duygusunun yaygınlaşması ile sürdürülebilirlik ve adalet sorunlarının derinleşmesi yer almaktadır.

Birey ve toplum arasındaki ilişkinin gelecekteki şekillenmesinde teknolojik gelişmeler ve toplumsal değişimler belirleyici olacaktır. Bireysel düşüncelerin eyleme dönüşmesi ve toplumsal katılımın artırılması, bireysellik ile toplumsallık arasında sürdürülebilir bir denge kurulması için kritik öneme sahiptir. Ancak bu denge sağlanamadığında, bireysel düşünce ile eylem arasındaki kopukluk, toplumsal tepkisizliği pekiştirerek norm ve değerlerin erozyonuna zemin hazırlayacaktır.

Otoritenin şiddet uygulama kapasitesi tekeli elinde bulundurmasına dayanan zorlama ve sindirme mekanizmaları, toplum kurumlarını kontrol edenlerin iradelerini sürdürmelerine olanak tanıyabilir. Toplumlar, artan eşitsizlik, zayıflayan kolektif sorun çözme yetenekleri ve varoluşsal krizler karşısında artan kırılganlıkla birlikte, vasatlaşmış bir gelecek riskiyle karşı karşıya kalabilir. Ancak Sadece zorlamaya dayalıysa, çok az kurumsal sistem uzun süre varlığını sürdürebilir. Castells'in "Networks of Outrage and Hope" eserinin giriş bölümünde önerildiği, toplumsal değişimin aktörleri, ağ toplumundaki güç biçimlerine ve süreçlerine karşılık gelen güç oluşturma mekanizmalarını kullanarak belirleyici bir etki yaratabilirler. Kitle iletişim araçları mesajlarının üretimine katılarak ve özerk yatay iletişim ağları geliştirerek, Bilgi Çağı vatandaşları acılarının, korkularının, hayallerinin ve umutlarının malzemeleriyle yaşamları için yeni programlar ve gelecek için umut sunabilir. (Castells, 2015: 9)

Bireysel düşünce ile eylem arasındaki eşitsizliğin ve toplumsal tepkisizliğin hâkim olduğu bir gelecekte, toplumun karşılaşacağı olası sonuçlar oldukça düşündürücüdür. Bu durum, bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirememesine, toplumsal sorunlara karşı ilgisizliğin artmasına ve nihayetinde toplum genelinde yabancılaşma duygusunun yaygınlaşmasına yol açabilir. Bu nedenle, bireysel özgürlüğün ve toplumsal katılımın teşvik edilmesi, daha adil, sürdürülebilir ve mutlu bir geleceğin inşası için hayati önem taşımaktadır.

- **Toplumsal Bilincin Geliştirilmesi:** Bireysel sorumluluk bilincini artırmak için eğitim sisteminden gönüllülük faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşlarına kadar tüm kesimlerin bu konuda duyarlı hale gelmesi gerekmektedir. Toplumsal bilinç, bireylerin sorumluluklarını anlamalarını, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerini ve bu sorumlulukları yerine getirmelerini sağlar.
- **Dayanışmanın Güçlendirilmesi:** İnsanlar arasında dayanışma duygularının güçlendirilmesi, toplumsal sorunlara karşı daha etkin mücadele edilmesini sağlayacaktır. Dayanışma, toplumsal uyumu ve işbirliğini artırır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, gelir eşitsizliği gibi konularda toplumsal duyarlılığı, güçlü dayanışmayı sağlayacak ve herkesin eşit fırsatlara sahip olmasını sağlayabilir.
- **Katılımcı Sivil Toplum:** Vatandaşların karar alma süreçlerine katılımının sağlanması ve sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesini destekleyerek, toplumsal sorunlara çözüm üretme kapasitesini artırmak. Bireysel özgürlük ile toplumsal sorumluluk arasındaki dengeyi gözeten politikalar bireylerin toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerini ve toplumsal değişime katkıda bulunmalarını teşvik eder.

Sonuç olarak, bireysel düşüncelerin eyleme dönüşmesi ve toplumsal katılımın artırılması, bireysellik ve toplumsallık arasındaki dengenin sağlanması için kritik öneme sahiptir. Bu dengeyi korumak ve güçlendirmek hem bireylerin hem de

toplumların daha mutlu, daha adil ve daha sürdürülebilir bir geleceğe adım atmalarını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A. (1989). “Fransız Devriminin Birey-Devlet İlişkisi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3-4, 195-228.
- Aksakal, İ. (2021). “Durkheim’ in Ahlak Eğitimi ve İdeal Vatandaş Modeli”, *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 511-529.
- Aristoteles, (MÖ 384–322). *Politika*, Kitap I, Bölüm 2 (1253a).
- Aşkaroğlu, V. (2017). “Toplum ve Birey: Yabancılaşma Üzerine Kuramsal Bir Tartışma”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 35, 72-77.
- Bahadır, Ç. (2022). “Durkheim’ın Bilgi ve Toplum Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 9, 115-130.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). “Using Thematic Analysis in Psychology”. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Brown, R. (2020). “The social Identity Approach: Appraising the Tajfellian Legacy”. *British Journal of Social Psychology*, 59(3), 545-564.
- Castells, M. (2015). *Networks of Outrage and Hope*, Cambridge, Polity Press.
- Cezayirli, G. (2004) “Küreselleşme Bireyselleşme ve Toplumsallaşma”, *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 41, 29-58.
- Cüceloğlu, D. (1998), *Yeniden İnsan İnsana*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Demir, A. (Ed.). (2023). *Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim*. İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Giddens, A. (1991). *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press https://www.academia.edu/43059824/Anthony_Giddens_Modernli%C4%99_Fin_Sonu%C3%A7lar%C4%B1.
- Goffman, E. (2018). *Toplum İçinde Davranmak: Etkileşimlerin Sosyal Düzenine Dair Açıklamalar*, çev. Adem Bölükbaşı, Ankara, Heretik Yayınları.
- Güler M. (2011) “Kentsel Haklar Kapitalizm ve Katılım”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), 49-71
- Güngör, E. (2010), *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul, Ötüken Yayınları.
- Habermas, J. (1987). *The Theory of Communicative Action*, Vol. 2, Boston: Beacon Press.
- İnaç H. & Yazıcı B. (2018). “Kavramsal Ve Kuramsal Boyutlarıyla İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğüne Sosyo-Politik Bir Bakış”, *Akademik Bakış Dergisi* 70 <http://www.akademikbakis.org>.
- Karaağaç, B. (2017). “Hofstede Kültürel Boyutlar Teorisi Yaklaşımı ile Kültürler Arası Liderlik”, *Sosyal Psikoloji II*, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.

- Karaca, E. (2019). *Sosyolojik Kuramda Yalnızlık: Modern Toplum ve Mesafe Kültürü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 37. B., İstanbul, Nobel Yayıncılık.
- Keskin, F. B. A. (2023) “Sivil Toplumun Kavramsal Analizi ve Türkiye’deki İzdüşümü”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 25(3), 1253-1272.
- Kuçuradi, İ. (1998). *Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar, Üç Sempozyum: Sivil Toplum Kuruluşları*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.
- Kutluay, F. (2020). “Sokrates: Düşünce ile Eylemlerinin Tutarsızlığı”. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(26), 4644-4664.
- Lefebvre, H. (1996), “Perspective or Prospective”, *Writings on Cities*, 160-175.
- Marx, K. (1844) *Elyazmaları ve Alman İdeolojisi Yabancılaşma*, der. Somer, K., Kardam, A., Belli, S., Gelen, A., Fincancı, Y., Bilgi, A., Barışta Erdost, Ankara, Sol Yayınları, 2013.
- Mill, J. S. (1859) -Özgürlük Üzerine, çev. Tuncay Türk, 4. B., İstanbul, Oda Yayınları 2015.
- Olgun, H.B. (2017) “Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennett’in Kamusal Alan Yaklaşımları”, *Sosyolojik Düşün*, 2(1), 45-54.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Özcan, U. (2022) “Sosyolojide Toplumsal Değer ve Norm Kavramlarına Yeniden Bir Bakış”, *Sosyologca*, 23, 19-31.
- Platon (M.Ö.427-347). *Felsefe*, çev. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.
- Sınakçı, D. (2016). “Ahmet Akbaba, İnsan Hakları Hukukunda Üçüncü Kuşak Haklar, Legal Yayınevi, İstanbul, 2016”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1-2), 133-141.
- Smith, J. A. (2019). *Interpretative Phenomenological Analysis*, 2nd ed., London, SAGE Publications.
- Swidler A. (1986). “Culture in Action: Symbols and Strategies”, *American Sociological Review*, 51, 273-286.
- Tonta, Y. & Çelik, A. (1996), *Bilgi Edinme Özgürlüğü*, Ankara, TKD Genel Merkezi Yayınları.
- Turhan, A. (2013) “İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 357-378.
- Tülüce, H. A. (2022), “Bireysellik ve Toplumsallık Bağlamında Modern Bireyin Anlam Arayışı”, *Journal of University Research*, 5(3), 305-312.

Türkkahraman, M.- Tutar H. (2009) “Sosyal Değişme, Bütünleşme ve Çözölme Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi”, *Alanya İşletme Faköltesi Dergisi*, (1), 1-16.

Yazıcı, M. (2013). “Toplumsal Değişim ve Sosyal Değerler”, *Journal of Turkish Studies*, 8, 1489-1501.